

Documentant l'arqueologia: la casa de Massot Avengenà a l'alfòndec del call Major de Barcelona (carrer de Sant Honorat, núm. 3)

Miquel Àngel FUMANAL PAGÈS,^{1*} *Joel COLOMER
CASAMITJANA*,¹ *Júlia GUTIÉRREZ ORTIZ*,¹ *Esther REDONDO
GARCIA*,¹ *Francesc FLORENSA PUCHOL*²

1. Culturània, SC, Santa Pau (Garrotxa).
2. Àtics, SL, Mataró.

Rebut: 31.01.2011 — Acceptat: 07.02.2011

Resum. El present article sintetitza l'estudi historicoartístic de les restes medievals trobades al jaciment arqueològic del subsòl del número 3 del carrer Sant Honorat de Barcelona, avui seu del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, realitzat l'any 2009. Les estratigrafies més importants d'aquest excepcional jaciment —juntament amb les d'època tardoromana— corresponen a una casa palau situada a l'alfòndec del call Major de Barcelona, de la qual es conserven bona part dels fonaments i diverses sitges de grans proporcions construïdes a mitjan segle XIII.

A partir de les dades facilitades per l'arqueologia, de la bibliografia existent i de documentació arxivística parcialment inèdita, s'ha pogut reconstruir la història de la finca entre els segles XIV i XIX, però sobretot en un període clau per a la història de la ciutat: el pogrom de 1391, la desaparició de l'aljama barcelonina i l'establiment de les elits urbanes cristianes a l'antic call. En aquell moment, la casa passà de mans del darrer propietari jueu, el financer Massot Avengenà, al primer estadant cristià, el jurista Pere de Rajadell.

* Correspondència: Miquel Àngel Fumanal Pagès. Culturània, SC. Carrer del Pi, 5. E-17811 Santa Pau (Garrotxa). EU. Tel.: 00 34 669 874 469. A/e: miquel@culturania.net

Paraules clau: alfòndec, sitges, Massot Avengenà, Santcliment, call Major, préstec, Sant Honorat, pogrom

Documenting archaeology: Massot Avengenà's house in the corn exchange in Barcelona's *call Major* (number 3, Carrer de Sant Honorat)

Abstract. The article outlines the historical and artistic study carried out in 2009 on the medieval remains found at the archaeological site in the subsoil of number 3, Carrer Sant Honorat in Barcelona, where the Government of Catalonia's Presidential Office is currently located. This exceptional site's most important stratigraphies (alongside those from the late Roman period) correspond to a house/palace located in the corn exchange in Barcelona's *call Major* (the largest section of the city's medieval Jewish quarter). A significant portion of the building's foundations have been preserved, along with a number of large silos constructed in the mid-13th century.

The information obtained through archaeological work and the existing bibliography and partially unpublished archive documents have made it possible to reconstruct the history of the property between the 14th and 19th centuries, particularly during a key period in the city's past, encompassing the pogrom of 1391, the disappearance of Barcelona's *aljama* (a Spanish term of Arabic origin used in old official documents to designate self-governing communities of Moors and Jews living under Spanish rule) and the settling of the urban Christian elite in the old Jewish quarter. During this period, the house ceased to belong to the financier Massot Avengenà, its last Jewish owner, and became the property of the jurist Pere de Rajadell, its first Christian resident.

Keywords: corn exchange, silos, Massot Avengenà, Santcliment, *call Major*, loan, Sant Honorat, pogrom

Introducció

El present article sintetitza l'estudi historicoartístic de les restes medievals i modernes trobades al jaciment arqueològic del subsòl del número 3 del carrer de Sant Honorat de Barcelona, avui seu del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, redactat l'any 2009. En aquest sentit, no es tractava de fer un altre informe sobre l'edifici conservat actualment, degut a la mà i projecte de l'arquitecte Josep Oriol Mestres l'any 1851, sinó d'estudiar allò que aquest edifici va fagocitar en el moment de la seva construcció. D'altra banda,

des de 1999 es compta amb l'estudi que s'encarregà a l'empresa Veclus SL sobre l'esmentat immoble, complet i ben documentat, i que ha servit de referència en les dades dels segles XVIII i XX. Partint en part d'aquest primer treball, s'ha reculat del segle XVII fins al XII, que és el període en què afloren algunes de les estratigrafies més importants del jaciment arqueològic (juntament amb les d'època romana), les quals confereixen l'adjectiu d' excepcional al conjunt.

L'excavació arqueològica del solar número 3 del carrer de Sant Honorat va comportar la troballa d'un seguit de restes de diverses èpoques que aporten noves dades sobre l'evolució urbanística d'aquest sector de la ciutat de Barcelona, des d'època romana fins als nostres dies. En primer lloc, destaca, com s'ha dit, una important *domus* romana, datada vers el segle IV, que significa l'ocupació, en part, de llocs públics, possiblement al fòrum de la ciutat altimperial, de la qual ens queden poques però significatives restes. A partir de mitjan segle VI, la *domus* s'abandonà i es crearen en el seu lloc un seguit d'habitatges que acabaren desapareixent al segle VIII.

Entre les troballes de la fase medieval, cal destacar els estrats i estructures relacionats amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple call Major, els orígens del qual probablement es remunten al segle XII, tot i trobar-se restes d'un mur, vers el qual s'articularen la resta d'estructures, datat de forma laxa entre els segles IX-XI. A partir de l'estratigrafia i les dades materials, s'identifica una fase importantíssima de mitjan segle XIII, en què es construïren diverses sitges, d'una grandària i capacitat difícilment comparables a les de cap altre jaciment conegut fins ara. Sembla que les grans sitges obrades i els dipòsits localitzats dins d'aquest edifici foren amortitzats en el moment de l'expulsió dels jueus de Barcelona al final del segle XIV.

Per la importància del tema, el treball s'ha fet des d'una òptica innovadora i pluridisciplinària, raó per la qual s'ha creat un equip d'especialistes en arqueologia, història i història de l'art, bregats en la recerca i estudi del patrimoni arqueològic i arquitectònic. L'experiència dels darrers anys indica la necessitat d'un canvi de tendència en la realització d'estudis humanístics, i obliga a la conjunció de professionals de les diferents branques del sector per a obtenir un resultat prou satisfactori, i que a més, sens dubte, s'acosta més a la realitat dels fets històrics i arqueològics que qualsevol altre.

Ahora s'ha procurat triangular les dades (fins on ha estat possible) amb les procedents de les excavacions, de manera que el període estudiat històricament i documentalment s'ha centrat a donar vies d'interpretació per a l'arqueologia, i no en un altre sentit. Complementàriament, s'aporten il·lustracions, fotografies, apèndix documental i una sèrie de superposicions planimètriques, ben útils per a la comprensió i exemplificació dels textos.

La posada en paral·lel de les conclusions i evidències arqueològiques i la recerca bibliogràfica i documental han posat en relleu que la casa encarregada per Joaquim Morell destruï quasi totalment el que fou un palau urbà dels segles XIII-XIV, inclòs en un alfòndec d'origen incert, i que en el seu moment d'esplendor pertanyé a qui fou un dels jueus més poderosos del call Major de Barcelona (i per extensió, de la resta de la Corona) en temps del rei Pere el Cerimoniós: Massot Avengenà. Alhora, la recerca en el període immediatament posterior al pogrom de 1391 ha permès explicar amb detall la implicació d'aquell immoble en la desfeta general del call Major, la compra especulativa de la totalitat del domini directe i indirecte de les seves cases i palaus i la concreció de l'ascensió de la nova classe dirigent, situada ja físicament i políticament al costat dels grans centres de poder: la Corona, la Diputació del General (Generalitat) i el Consell de Cent (Ajuntament).

Massot Avengenà, jueu de Barcelona¹

La figura de Massot Avengenà no és especialment coneguda i mai no ha estat l'objecte principal de cap estudi. Financer de Pere el Cerimoniós i membre de la casa de l'infant Joan (Romano, 1989, p. 51), fou un personatge cabdal a la comunitat hebraica de Barcelona a la segona meitat del segle XIV. Això no obstant, la seva importància en el present estudi es deu al fet de ser el darrer propietari de la casa principal de l'alfòndec (carrer de Sant Honorat, núm. 3) del call Major de Barcelona abans de la desintegració de l'aljama com a conseqüència del pogrom de 1391.

En temps de Jaume I ja es tenen les primeres referències documentals a un molt probable avantpassat seu, en aparèixer un Massot Avengenà entre els anys 1283 i 1286 en vinculació amb la ciutat de Lleida i amb la casa reial.² Així, doncs, sembla tractar-se d'un personatge força influent i possiblement instal·lat a la comunitat jueva de la capital de Ponent. El document més curiós data del 6 d'agost de 1283 i fa referència a una discussió per la tutoria d'un nen cristià; la participació d'Avengenà en aquest afer fa suposar-li una relació amb determinades famílies cristianes.

1. Per a l'elaboració d'aquest apartat hem comptat amb les informacions personals facilitades per Gemma Escribà i Jaume Riera i Sans.

2. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Cancelleria, reg. 61, f. 193v (1283, agost, 6); ACA, Cancelleria, reg. 66, f. 119v (1286, juny, 8); ACA, Cancelleria, reg. 67, f. 70 (1286, setembre, 7). Tots tres documents foren publicats per Régné (1978, p. 196, 288 i 296).

Malgrat que la documentació consultada no permet aportar més dades sobre aquest Massot Avengenà del final del segle XIII, el cas és que un personatge homònim actua i viu a Barcelona amb absoluta certesa abans de l'abril de 1349. En aquesta data estava casat amb Astruga Bonafeu, filla del difunt Vidal Bonafeu, com ho demostra un document en què apareix com a procurador d'ella i de la seva mare, Dolça, tutores testamentàries de Rovèn Bonafeu, fill i hereu de Vidal Bonafeu, en la liquidació d'un préstec fet a un cristià.³ Aquest Massot Avengenà és ja qui apareixerà com a propietari de la casa del carrer de Sant Honorat núm. 3 al moment del pogrom de 1391.

Pel que fa a les seves ocupacions, Massot Avengenà tenia diversos camps d'actuació: va prestar diners a personatges de diferents condicions socials de la mateixa ciutat de Barcelona,⁴ i fins i tot contribuí al finançament de les empreses militars del rei i es convertí en un dels seus millors creditors.⁵ Tanmateix, com era habitual a l'època, cap jueu no apareix en la documentació com a professional del préstec (Rich, 1999, p. 441). Per identificar-los només queda resseguir les activitats dels jueus que prestaven diners, i així es pot intuir que gran part del seu dinamisme econòmic es fonamentava en el crèdit. A més, també cal tenir en compte que dins el conjunt de préstecs fets per jueus hi havia una certa gradació. A partir de les quantitats prestades i sobretot dels actors que hi intervenien es pot establir una jerarquitització entre els prestadors jueus. Com ha dit Anna Rich, es tracta de la socialització del crèdit: es poden observar les diferències socials entre els jueus a través de les quantitats de diners que prestaven (Rich, 1999, p. 445).

La mateixa autora, en el seu estudi sobre la comunitat jueva de la Ciutat Comtal entre 1348 i 1391, per via d'un exhaustiu buidatge dels fons notariais, dibuixa un perfil concret de Massot Avengenà (Rich, 1999, p. 232): tot i concedir un nombre discret de préstecs —només nou en aquest període—, la majoria són de quantitats molt elevades i sis tenen com a destinatàries les arque reials. Destaquen dos pagaments fets per Huguet Cardona, tresorer de l'armada reial, per a retornar, parcialment, els préstecs rebuts d'Avengenà: un d'11 904 sous i

3. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), Notariais, Barcelona, Bonanat Rimentol, Manual, 3 d'abril de 1349 - 20 de juliol de 1349, f. 25r. Apèndix documental, núm. 4.

4. Apèndix documental, núm. 10.

5. Apèndix documental, núm. 6, 8, 9, 11 i 14.

10 diners⁶ i un altre de 10 000 sous⁷ en els mesos de març i abril de l'any 1369, respectivament. Aquestes dades evidencien el paper d'Avengenà com a financer del rei Pere, que comptà amb els seus serveis crediticis per a grans campanyes militars, com ara l'expedició a Sardenya i la guerra contra Castella, tal com posa de manifest el document de març de 1369.⁸

Per una altra banda, la documentació de l'època també recull pagaments fets a Massot Avengenà per serveis a la cort reial: un l'any 1351 (Pagarolas, 1991, p. 80)⁹ i l'altre el 1361 (Rich, 1999, p. 356).¹⁰ Tot i no especificar de quins serveis es tracta, la carta del rei que acompanya el primer document no sembla referir-se a préstecs monetaris: «Com nos Massoto Avengena, iudeo Barchinone, pro salario et labore per eum sustento in diversis negociis curie nostre, in quibus laboravit diligenter, utiliter adque bene, centum libras tatxa-verimus et per vos dare providemus cum presenti...»¹¹ En el camp de la hipòtesi, els serveis oferts per Avengenà al monarca podrien haver estat de diversa índole. Els jueus foren valorats pels reis aragonesos pel seu coneixement de la llengua i els costums àrabs, de manera que alguns d'ells exerciren com a ambaixadors en terres musulmanes, intèrprets i escrivans de llengua àrab (torsimanys) o bé recaptadors d'impostos de les comunitats mudèjars (Assis, 1997). Així mateix, com a personatge alhora proper al rei i principal entre els jueus, es pot creure que podria haver actuat de conseller reial en assumptes hebreus o de mediador entre la Corona i alguna de les seves aljames, tot i que documentalment no se'n tingui cap prova. De totes maneres, sí que és cert que comptà amb el favor reial, ja que en una ocasió, en l'esdeveniment conegut com la «profanació d'hòsties», el 1367, es relacionà Massot i altres membres destacats de l'aljama amb aquest afer, del qual finalment no va ser acusat (Rich, 1999, p. 35; Baer, 1981, vol. I, p. 334; Romano, 1989, p. 45).

Sembla que un altre dels camps d'actuació d'Avengenà, i sobretot de membres de la seva família, fou el comerç, concretament del corall. És ben conegut

6. AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum sive rogacionum, 22 de desembre de 1368 - 5 de juny de 1369, f. 72v.

7. AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum sive rogacionum, 22 de desembre de 1368 - 5 de juny de 1369, f. 113v.

8. Apèndix documental, doc. núm. 14.

9. AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, 27 de juliol de 1351, f. 24v-25r.

10. AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum sive rogacionum, 16 d'agost de 1361 - 3 de desembre de 1361, f. 42r.

11. AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, 27 de juliol de 1351, f. 24v-25r.

que els jueus exercien pràcticament en exclusiva l'artesanat de certs productes luxosos: corall, pedres precioses i or, per posar uns exemples (Assis, 1998-1999; Rich, 1999). També tenien el monopoli a Barcelona de la fabricació de daus (Rich, 1999, p. 150). Un parent de Massot, Ferrer Jucef, fou un mercader que tractà amb corall: feia la compra de la matèria primera, que era portada als artesans jueus per a la seva posterior transformació i introducció en el circuit comercial (Rich, 1999, p. 148).

La casa del carrer de Sant Honorat que Massot Avengenà posseïa era una part d'un dels alfòndecs del call, el qual resultava ser una bona infraestructura per a la realització de les seves activitats comercials, ja que tenia diversos obradors i, sobretot, un important espai d'emmagatzematge (Ortí, 2001, p. 112): el conjunt de sitges localitzades durant les excavacions arqueològiques, de dimensions més que considerables, així ho demostra. A més de fer-ne un ús particular, Avengenà podia obtenir també importants beneficis del lloguer d'aquest espai a altres jueus, residents a Barcelona o estrangers, i potser a cristians, que necessitessin un lloc on poder dipositar de manera segura les seves mercaderies mentre feien transaccions comercials a la ciutat.

Finalment, el prestigi de Massot Avengenà entre la resta de membres de la comunitat jueva de Barcelona es manifesta en l'exercici, en diverses ocasions, del càrrec de secretari de l'aljama. Segons Rich, Avengenà va ostentar aquesta dignitat en els períodes següents: 1358-1359, 1363 i 1366-1367 (Rich, 1999, p. 234). Durant el procés de documentació del present estudi, s'han localitzat tres testimonis de l'actuació de Massot Avengenà com a representant de l'aljama. El primer, d'octubre de 1363, fa referència al pagament de 1 300 sous que la comunitat fa a la reina,¹² mentre que en el segon¹³ i en el tercer,¹⁴ del 15 de juliol i el 5 de novembre de 1366, respectivament, els secretaris de l'aljama reconeixen un deute amb el cristià Pere Novell.

Un altre exemple del seu destacat estatus dins la comunitat és la concessió reial per a erigir una sinagoga particular, no a la casa de l'alfòndec del carrer de Sant Honorat, sinó a l'actual número 15 del carrer de l'Arc de Sant Ramon, segons ha determinat Riera i Sans (2002).

12. ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional (Tresoreria), reg. 347, f. 24r. Apèndix documental, núm. 11.

13. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Pujol, primer manual, 1366, f. 24r. Apèndix documental, núm. 12.

14. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Pujol, primer manual, 1366, f. 42r. Apèndix documental, núm. 13.

Com a convers adoptà el nom de Llorenç de Sant Climent, tal com apareix en la venda de la casa de l'alfòndec a Pere de Casasàgia l'any 1393: «Llorenç de Sant Climent, neòfit a la fe catòlica, que en el temps de la seva infidelitat es deia Maçot Evangena.» Els motius que van influir en molts jueus per a escollir nom en el moment de la seva conversió van ser diversos, i no necessàriament responien a motivacions familiars (Marcó i Dachs, 1985, p. 186). Existeix la possibilitat que l'elecció del cognom Sant Climent es degués a alguna vinculació amb la branca lleidatana dels Santcliment —llinatge de mercaders, ciutadans honrats i cavallers—, ja que també es documenten a Lleida probables avantpassats de Massot Avengenà.

Una altra possibilitat és que escollís aquest cognom per reforçar vincles amb els encarregats d'efectuar les transaccions de les propietats dels jueus de Barcelona després del pogrom de 1391 i per mantenir-se en el focus de poder. El veguer de Barcelona en el moment del pogrom era un tal Guillem de Santcliment (Marcó i Dachs, 1985, p. 181). De totes maneres, això no deixa de ser una suposició que caldria confirmar. El que sí que se sap és que Massot Avengenà apareix documentat amb assiduïtat a partir de 1349, de manera que és un referent en el món de les altes finances i esdevé un dels creditors reials més importants del moment.

El pogrom de 1391 i les vendes forçades de les cases del call Major de Barcelona

La darrera gran agressió contra l'aljama barcelonina va posar punt final a la seva història: el pogrom de 1391, vinculat a l'onada de violència antisemita iniciada a Andalusia amb les prèdiques de l'ardiaca d'Écija. El call jueu fou assal·tat i uns dos-cents jueus assassinats, però no foren les morts, sinó les conversions forçades, l'element clau en l'extinció de la comunitat jueva de Barcelona (Romano, 1989, p. 46). Els esforços del rei Joan I per restaurar-la van ser inútils; finalment, a petició del govern municipal, va decretar la supressió definitiva de l'aljama l'any 1401 (Carreras Candi, 1925, p. 497).

El dia 2 de setembre de 1392, just un any després dels fatídics atacs al call, el rei Joan i la reina Violant constituïren una comissió reial per a la gestió dels béns de l'aljama, tot signant un document reial segellat a la vila de Sant Cugat del Vallès.¹⁵ Els procuradors d'aquesta comissió eren tres personatges escollits

15. Tenim coneixença d'aquest document a través de l'inventari dels censos dels morabatins fet a favor de Guillem Colom: Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB), Mensa episco-

pels monarques: Felip Carrera, Guillem Busquets i Jaume Pastor, tots pròxims a la cort. La funció de la comissió era vendre el domini directe útil de les cases del call que antigament eren propietat dels jueus. Els diners recaptats havien de servir per a pagar una càrrega fiscal considerable que tenia l'aljama de Barcelona, ja que el rei hi afegí, al llarg dels anys, una sèrie de censals i violaris de quantitats molt importants (desenes de milers de lliures), i els creditors d'aquests censals pressionaven per recuperar els seus diners.

Per aquesta raó, el 17 de desembre de 1392 la comissió reial i el canvista barceloní Guillem Colom van firmar una concòrdia pel rescat dels censos del domini directe que gravaven l'aljama.¹⁶ El document estableix que Guillem Colom feia un pagament de 20 000 lliures per rescatar la totalitat dels censals, a canvi de passar a ser el propietari del domini directe de totes les cases enumerades pels comissionats. Es procedí a la redacció d'una relació dels béns immobles que formaven part d'aquesta operació, amb data 7 d'agost de 1393,¹⁷ i es valoraren una a una. A partir del seu valor s'estipulava el cens anual que el dit Colom rebria de cada casa. La mesura habitual utilitzada en els censos de cases urbanes era l'antiga moneda del morabatí d'or.¹⁸ El cens es pagava en dos terminis anuals coincidint amb les festivitats de «lo dia de la circunció del Senyor y en lo dia de Sant Joan de juny», la meitat de l'import en cadascuna de les dates assenyalades.

La consulta d'una part de l'inventari, concretament dels carrers de Sant Honorat, Santa Eulàlia i Sant Domènec, dona més de noranta cases diferents. La informació que proporciona és d'un gran interès, ja que descriu cada immoble amb el seu antic propietari jueu, les afrontacions amb les cases del voltant, el preu de la venda i, sobretot, el cens en morabatins que haurien de pagar anualment els nous propietaris. L'actual casa del carrer de Sant Honorat núm. 3 ha-

pal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 7 d'agost de 1393, f. 1r (trasllat del segle xvii). Apèndix documental, núm. 18.

16. ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 17 de desembre de 1392, f. 4r. Apèndix documental, núm. 18.

17. ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 7 d'agost de 1393, f. 1r i següents. Apèndix documental, núm. 18.

18. El morabatí era una moneda usada al segle xii al Regne de Castella, d'origen musulmà. Fou presa com a mesura per a valorar els censos de les propietats immobles de caràcter urbà. Els documents que treballem de finals del segle xiv ens els descriuen com a morabatins d'or alfonsins: «boni alfonsini auri fini et ponderis recti». Quant a la seva equivalència, un morabatí corresponia a nou sous, segons una constitució reial: «ad rationem novem solidos pro morabatino, secundum constitutionem et ordinacionem a domino Rege, factam super solonem morabatiorum censualium Barchinone.»

via pertangut al convers Llorenç de Sant Climent, el nostre Massot Avengenà. Estava valorada en 1 060 lliures i tenia una càrrega de cens anual de 53 morabatins d'or. La documentació proporciona una bona quantitat de dades per a resseguir l'evolució de la casa de Massot Avengenà des del moment de la seva venda (1392) fins ben entrat el segle xv. Desgraciadament, no es tenen referències de la casa d'abans de 1392, i és a partir de la concòrdia entre els comissaris reials i el canvista Guillem Colom que apareix la primera notícia que coneixem.

En el document de venda de la casa feta pels comissaris a favor de Guillem Colom¹⁹ s'especifiquen les seves afrontacions amb els carrers corresponents i els veïns que tenia (carrers de Sant Honorat, Santa Eulàlia i Sant Domènec):

En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393, Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per libero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell annuo cens de sinquanta y tres morabatins de aquella casa de terra fins al cel, que Masot Evangenà posseïa en Barcelona en lo call Major, y en lo carrer antes nomenat de la Font, y a las horas dit de Sant Honorat, que afrontaba a orient ab dit carrer de Sant Honorat; a mitg dia part ab honor de Abraham Desform, y part ab la entrada o volta de aquell cortal o alfòndech que allí era, y també ab lo mateix alfòndech o cortal, en lo qual la predita casa tenia porta, y algunas finestras, y part ab honor de Jafudan lo Vells, a ponent part ab honor de Salamó de Camprodon, y part ab honor de Estruch Adret, y part ab honor de Mahir lo Vells, y a tremuntana part ab dit honor de Mahir lo Vells, y part ab lo carrer que's va del carrer de Sant Honorat al carrer de Sant Domingo. Lo preu de la present venda son 1 060 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la àpoca al preu de est acte continuada y de la pcessió donada a dit Guillem Colom.

Només fent un cop d'ull als valors donats per a altres cases pròximes, la diferència és evident; per exemple: la casa de Jucef Bolaix, jueu de Barcelona, situada al carrer de Santa Eulàlia, estava valorada en 140 lliures,²⁰ i la de Salamó Camprodon, en 160 lliures.²¹ El cens a pagar també resulta el més elevat de les cases incloses en aquesta llista. Només tenint com a referència les xifres citades

19. ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 7 d'agost de 1393, declaració núm. 18. Apèndix documental, núm. 18.

20. ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 7 d'agost de 1393, declaració núm. 1. Apèndix documental, núm. 18.

21. ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600, 7 d'agost de 1393, declaració núm. 62. Apèndix documental, núm. 18.

podem pensar que estem davant d'una de les cases més destacables de l'antic call de Barcelona, característica que es reflecteix tant per la seva ubicació com per l'estructura mixta de casa palau urbana i alfòndec,²² apta per a usos comercials. La descoberta a la finca de set sitges d'unes mesures considerables durant les excavacions arqueològiques (F. X. Florensa i A. Gamarra, 2006, p. 201) indica que l'immoble disposava d'un espai per a l'emmagatzematge de diferents productes, els més habituals cereals, però podien contenir perfectament altres tipus de mercaderies.

Afortunadament, s'ha conservat el document de venda de la casa de Massot Avengenà datat el 12 de juny de 1393, és a dir, un any i mig més tard que Guillem Colom es fes amb el domini directe de gran part de les cases del call Major de Barcelona.²³ Sens dubte el document de venda és el que dona més informació sobre la casa, el seu preu, la situació dins el call, i proporciona dades sobre la seva família. Precisament la venda la fan el seu propietari convers, Llorenç de Sant Climent, i també Ferrer Coromines, convers antigament anomenat Massot Ferrer Avengenà, Joan de Vall, antigament anomenat Jucef Ferrer Avengenà, tots dos néts de Massot, i finalment Blanca, antigament anomenada Alfaquima, muller de Ferrer Massot Avengenà, fill de Massot Avengenà, i mare dels citats Massot Ferrer i Jucef Ferrer. Tots aquests venen la casa a Pere de Casasagia, mercader de Barcelona, pel preu de 9 060 sous (453 lliures).

Pere de Casasagia era membre d'una de les famílies barcelonines més destacades de l'època dins el món del comerç. Apareix com a mercader especialitzat en el comerç del corall, sobretot a Egipte, Síria i Xipre (Coulon, 2004, p. 519). Els Casasagia començaren a ser importants dins els cercles mercantils de Barcelona a partir de 1360, i comerciaven, a més del corall, amb productes de luxe, dels quals es convertiren en proveïdors reials. Pere de Casasagia actuà dins el món del corall vinculat estretament amb diversos membres de l'aljama jueva de Barcelona (Rich, 2009, p. 58). Se sap que la manipulació del corall era una activitat desenvolupada quasi exclusivament per jueus i que el producte treballat s'exportava a diferents ciutats mediterrànies, com Beirut o Alexandria, on s'intercanviava per altres productes (Coulon, 1996-1997), i era la principal expor-

22. Els alfòndecs en època medieval eren espais dedicats a l'emmagatzematge de mercaderies i productes, principalment dels comerciants que venien de fora i havien de passar uns dies a la ciutat. A Barcelona els alfòndecs eren de propietat reial (com a la majoria de les principals ciutats de la Corona) i se situaven entre l'església de Santa Maria del Mar, les drassanes i el litoral.

23. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Quartus liber vendicionum, stablimentorum, 1392-1394, f. 93v-96r. Apèndix documental, núm. 15.

tació de l'artesanat barceloní i la que equilibrava la balança comercial amb Orient. Es dona el cas, fins i tot, que un dels col·laboradors jueus més habituals de Casasagia, Vidal de Turri, especialitzat en el tractament de corall, després del 1391 en convertir-se al cristianisme adoptà el nom de Pere Casasagia (Rich, 2009, p. 58).

Dins aquest grup de jueus que treballaven el corall, es troben referències a un membre de la família dels Avengenà. Concretament, Ferrer Jucef Avengenà, que, juntament amb el cristià Gabriel Gomes, ambdós citats com a mercaders, obtenia els serveis en exclusiva del mestre coraller Jacob Elies, jueu de Barcelona (Rich, 1999, p. 148), anomenat en el document «magister cindendi pater-nostres de corallo», és a dir, mestre coraller que feia paterostres de corall. Aquestes dades només són un exemple concret de la imbricació de l'artesanat jueu en la vida econòmica dels cristians.

Deixant de banda la seva vessant professional, Pere de Casasagia formà part, al final del segle XIV, del Consell de Cent de la ciutat de Barcelona, entre els anys 1374-1407 (Coulon, 2004, p. 517); també fou conseller reial i obtingué diversos privilegis relacionats amb el comerç, com, per exemple, l'exempció d'impostos quan comerciava amb el regne dels Mamelucs a Orient (Coulon, 2004, p. 517). Pel que fa als moviments de Casasagia dins el mercat immobiliari, aquests no es limitaren a la compra de la casa de Massot, sinó que va adquirir altres finques dins el call barceloní. La consulta del capbreu dels censos de Jaume Colom, fill de Guillem Colom, datat l'any 1400, ho demostra quan esmenta tres cases al carrer de Santa Eulàlia que abans eren dels jueus Bonjuha Samuel, Issac Rossell i Bonjuha Issac, respectivament.²⁴ Per tant, sembla que Pere de Casasagia aprofità l'oportunitat d'intervenir en la gran maniobra immobiliària originada a partir de les vendes forçades després del pogrom, fent valer el seu paper d'intermediari entre cristians i jueus, donada la seva anterior relació comercial amb determinats membres de la comunitat hebrea.

Així, doncs, el juny de 1393 Pere de Casasagia adquirí la casa de Massot Avengenà i de la seva família pel preu i cens indicats. Tot seguit, el 17 de juny del mateix any, es féu l'acte de possessió de la casa, i el traspàs s'efectuà entre els representants de Massot i Pere de Casasagia. El document descriu el procés habitual en aquest tipus de vendes.²⁵ Primer de tot, el venedor entrava a la casa, agafava de la mà el comprador i l'introduïa a l'edifici, textualment: «Fferrario

24. Arxiu Capitular de Barcelona (ACB), Extravagants, censos de Jaume Colom, 1400-1404, f. 17v-19v. Apèndix documental, núm. 22.

25. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Quartus liber vendicionum, stabilimentorum, 1392-1394, f. 102r. Apèndix documental, núm. 16.

de Conomines intus dictum hospicium accepit dictum venerabilem Petrum de Casassagia per manea et inmisit eum corporaliter pacifice intus dictum hospicium.» Un cop dins la casa, el venedor surt i el comprador, Pere de Casasagia, tanca la porta amb clau: «Et statim dictus Fferrarius de Conomines dictis nominibus foras sponte exivit dicto venerabili Petro de Casassagia intus in sua pacifica possessione dicti hospicii intriumque et pertinenciarum. Eiusdem remanente clausitque et aperpervit idem emptor ianuas maioris et principalioris portalis hospicii supradicti.»

La situació de la casa és descrita detalladament, amb les afrontacions que tenia i els seus propietaris. Ofereix també noves dades sobre la relació d'aquest immoble amb el complex de l'alfòndec, a través de les estances destinades a la producció i al comerç de mercaderies, a més de la part d'entrada i sortida de l'edifici. Aquestes estances són els obradors, un hort i els portals per on era permesa l'entrada i la sortida d'animals de càrrega: «Ad emprivio libere intrandi et exeundi etiam cum animalibus omissis et vacuis per dictum alfondech.» El fet que es descriu la possibilitat de poder entrar animals amb carruatges dins l'edifici reforça la idea de l'ús comercial que tenia una part d'aquest.

Així, doncs, l'alfòndec segurament era un dels punts principals de concentració de mercaderies dins el call, i no forçosament havia de ser utilitzat només per jueus, sinó que també existeix la possibilitat que alguns cristians el fessin servir com a magatzem de mercaderies. A la llum de la documentació, un d'aquests podria haver estat Pere de Casasagia, tenint en compte les seves relacions comercials amb jueus i la compra mateixa de la casa.

Gràcies a les afrontacions de la finca, coneixem els veïns que tenia la família Avengenà, i que podien formar part del conjunt de l'alfòndec. Per una part, la casa de Massot afrontava amb la propietat del jueu Samuel Desforn, difunt, que en aquell moment regentava el seu fill Abraham Desforn, convers amb el nom cristià de Ramon Ballester. En la mateixa afrontació també hi havia la volta o entrada al dit alfòndec, i s'especifica que la casa d'Avengenà hi tenia finestres i «raialleres» que donaven a la via pública. Una altra afrontació era compartida per quatre propietats diferents i corresponia a l'edifici de Jafudà Lobell, jueu difunt; la casa d'Astruc Adret, jueu convers amb el nom cristià Ludovic de Junyent Comeria; la propietat de Salamó Camprodon, convers amb el nom de Berenguer Gibert, i la casa de Mahir Lobell, jueu igualment difunt. L'última afrontació és amb el carrer que va del carrer de Sant Honorat al de Sant Domènec, dit després (com avui) carrer de la Fruita.

No obstant això, el canvi de mans de la propietat de la casa al segle XIV no s'atura amb Pere de Casasagia, ja que consta que aquest la cedí a Pere de Rajadell, destacat jurista de la ciutat de Barcelona. Aquest personatge es vinculà es-

tretament amb la Corona i exercí diversos càrrecs, com el de veguer de Barcelona o el de diputat del General de Catalunya (Mitjà Segué, 1948, p. 65-66). La família Rajadell era originària del terme homònim i eren senyors del seu castell, situat entre Igualada i Manresa. La data de la cessió és el 24 de desembre de 1394 i Casasagia fa saber que la casa que comprà a Massot Avengenà passa a ser propietat de Pere de Rajadell, el qual ja fa un temps que l'habita, i que, a més, hi ha fet algunes obres, pagades per ell mateix. Per diversos assentaments, es coneix que Rajadell ja hi vivia de forma efectiva des de mesos enrere. En primer lloc, una sentència dictada per Rajadell mateix, datada el 3 de juny de 1393, diu que ja hi residia: «In aula studii habitacionis sue quam foveat Barchinone in vico de Sent Honorat personaliter invento.»²⁶

El segon document que posa de manifest quina era la residència *de facto* de Pere de Rajadell, ja abans que s'efectués la cessió per part de Casasagia, és una carta dels reis Joan I i Violant del 8 d'octubre de 1394.²⁷ Els monarques li donaren autorització perquè pogués retirar els cadàvers que hi havia dins un pou a l'interior de la casa des del pogrom de 1391: «Quamplurima corpora iudeorum tempore excidii seu destructionis dicti Calli.» D'aquesta manera, li fou permès retirar-los i portar-los a un altre lloc, com el cementiri jueu de Montjuïc o l'indret que es considerés més oportú. En indicar l'existència d'un pou a l'interior de la finca, es produeix l'única referència documental sobre una cavitat als baixos de l'edifici. Dues de les sitges trobades en les excavacions arqueològiques tingueren ús com a pous fins als segles XVIII i XIX (F. X. Florensa i A. Gamarra, 2006, p. 202). Tanmateix el pou citat al document no es pot relacionar directament amb cap de les sitges, ja que no s'hi van trobar restes d'ossos durant les excavacions.

Tot indica que l'adquisició de la casa de Massot Avengenà per part de Pere de Rajadell és un exemple de quelcom d'abast general, dins un cert rerefons polític i social. A partir del pogrom de 1391, l'antiga zona del call es revalorà vertiginosament, ja que determinats grups socials, com ara notaris, eclesiàstics, juristes o mercaders (mitjana i alta burgesia, petita noblesa, etc.) començaren a interessar-se per tenir una residència en aquella zona, al costat dels principals centres de poder: la cort reial, la Diputació del General i el Consell de Cent, quan s'establí novament la plaça de Sant Jaume com a punt neuràlgic de la ciutat —recuperant el paper ja jugat en època romana— i del Principat. La situació de la casa d'Avengenà suposava un caramel envejable, al carrer de Sant Ho-

26. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, 20 d'octubre de 1394 - 13 de setembre de 1396, f. 22r-v. Apèndix documental, núm. 20.

27. ACA, Cancelleria, reg. 2042, f. 23v. Apèndix documental, núm. 19.

norat, amb connexió a l'alfòndec, fent cantonada amb el carrer de la Fruita i a tocar del palau de la Generalitat. Alhora, Pere de Rajadell no solament adquirí la casa de Massot, sinó també dues cases menors contigües, concretament la casa de Jafudà Lobell i la de Mahir Lobell, totes dues situades dins el complex de l'alfòndec.²⁸ En aquest moment, i amb les reformes necessàries, els tres immobles i terrenys adscrits passaren a formar una sola propietat, definint el gran solar sobre el qual s'aixecà l'edifici actual al segle XIX.

Un cop mort Pere de Rajadell, la casa passà als seus hereus. Se'n pot resseguir la pista mitjançant el capbreu dels censos de Jaume Colom, fill de Guillem,²⁹ concretament els pagaments semestrals dels censos corresponents als anys 1400-1404. Jaume Colom rebé el dret de cobrar els censos de morabattins de part del seu pare el 27 de juny de 1398.

Un palau urbà sobre les restes de l'alfòndec

És difícil fer-se una idea exacta de l'aspecte del palau medieval que contenia les grans sitges en el moment del seu ple funcionament, durant el segle XIV. No obstant això, els possibles paral·lelismes amb edificis conservats de l'època i l'existència de documentació abundant i detallada (relativa, és clar, perquè d'aquell període no s'han conservat plànols ni alçats) permeten formar-se'n un concepte clar.

L'inventari de l'interior de la casa, amb descripció dels béns mobles i immobles, fet a la mort de Pere de Rajadell el 10 de juliol de 1396,³⁰ permet formar-se una idea del que devia ser la casa de Massot Avengenà, tant interiorment com exteriorment, però ja transformada en la casa palau del veguer i conseller Pere de Rajadell. Les afrontacions que s'hi anoten corresponen a les citades en el document de venda, però s'hi fa a més un repàs de totes les cambres existents.

28. D'aquestes dues vendes, en tenim la referència gràcies a l'inventari dels béns de Pere de Rajadell (AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Manual de requeriments, 18 d'agost de 1329 - 29 de novembre de 1403), en el qual, entre els documents citats, hi ha les dues compres. Malauradament, els documents originals no s'han conservat, però es coneixen els notaris que redactaren el document. En la compra de la casa de Jafudà Lobell, el notari fou Pere Joan Pou, el 26 de gener de 1394, i en la de Mahir Lobell va ser Berenguer Querol, i no se n'especifica la data.

29. ACB, Extravagants, censos de Jaume Colom, 1400-1404. Apèndix documental, núm. 22.

30. AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Manual de requeriments, 18 d'agost de 1329 - 29 de novembre de 1403. Apèndix documental, núm. 22.

Cita una casa contigua a un hort interior, amb les pedres i bigues de fusta que contenia, potser material per a fer unes reformes a l'immoble. Fins i tot ens descriu la qualitat i la procedència de les bigues que hi havia al seu interior: «Una partida de xxx bigues d'alber noves; ítem vi post curtes de Solsona grosses; ítem una scala de XIII scalons.» Seguidament, una botiga o magatzem amb gerres per a dipositar-hi olives i altres productes, una altra habitació per als escuders, respecte a la qual s'anoten els matalassos que hi havia, els llençols, etc. Al costat, un celler amb tota mena de recipients per a guardar-hi el vi, espècies, i caixes de fusta per a dipositar-hi farina. I una altra habitació, de la qual es descriuen una sèrie de draps de diferents qualitats, com peces de «xamallot» vermell, gramalles, o també parts d'armadures, com ara cuixeres de ferro, guardabraços o guants de ferro.

També apareix un porxo amb una taula central on hi ha unes llances; al seu costat hi ha la cuina amb tots els estris necessaris per a cuinar, com una olla de coure «de capacitat XII scudelles d'aygua», entre d'altres; morters de pedra, talladors, paelles, etc. Entrant a la sala gran de la casa es descriuen bancals i taules, però el que crida l'atenció és «el papagay ab sa gàbia», animal exòtic que sembla que només devien poder tenir els membres de les classes socials més potents del moment. Tot seguit, una habitació on hi ha llits, armaris, peces de roba de vestir de qualitats diverses, com «unes calses de hom vermelles de verni oldanes» o un «caperó morat forrat de tafetà vert», i un estudi amb cofres també plens de roba. El dormitori principal, on el «dit deffunt morí», amb totes les robes de llit i cortines. Una altra cambra amb roba i joies dins un cofre petit i anells amb maragdes i corretges. Finalment, la cambra major, on hi havia la gran biblioteca de Pere de Rajadell, amb uns setanta volums, i un tapís amb l'escut de la família: «un drap de paret vert ab senyal de Raiadell».

Cal fer esment que a l'inventari en cap moment no es parla del complex de sitges per a l'emmagatzematge que hi havia d'haver a la planta baixa. Alhora, arqueològicament s'aprecia amb claredat un període concret d'amortització de les sitges, que abans de la preparació de l'estudi històric ja s'havia datat vers la fi del segle XIV. Aquesta datació coincideix plenament amb els fets del pogrom de 1391, el llançament de cadàvers al pou de la casa i la compravenda i posterior cessió de l'immoble a Pere de Rajadell. En aquest cas, l'arqueologia, la història i la documentació apunten conjuntament que el canvi de propietari també significà un canvi d'ús de l'edifici: si el jueu Massot Avengenà (ara Llorenç de Sant Climent) necessitava tota aquella infraestructura per a l'emmagatzematge de mercaderies, un jurista podia alterar la composició de les cambres i els seus usos i, fins i tot, canviar per sempre l'estructura de l'edifici. Malgrat tot, no hi ha constància que els canvis fossin radicals, a banda de l'amortització de les sitges.

L'edifici de mitjan segle XIV no es devia diferenciar gaire de cap gran palau urbà civil de la ciutat. A la planta baixa, estructures del segle XII-XIII compartimentades, amb diverses sitges i pous de gran capacitat, servien de base per als murs exteriors i la distribució de la planta noble, a la primera planta, dividida en diverses cambres al voltant d'una sala major de grans dimensions, que devia tenir una cuina a prop, etc. No consta que hi hagués pati amb escalinata o res de semblant, tal com és habitual a molts edificis a partir de la segona meitat del XIV.

A excepció del carrer de la Fruita, cap de les altres façanes no donava directament al carrer. A la banda de Sant Honorat, hi havia una mena de jardí o verger. Per l'interior, i a través del pati de l'alfòndec, es podia accedir amb animals de càrrega i quedaven oberts els arcs amb obradors i taules, de manera que es creaven uns espais òptims per al bescanvi i la transacció. En aquest sector interior i, molt probablement, també a la façana del carrer de la Fruita s'obrien (segons els documents) finestres i «raialleres», algunes de les quals eren geminades, amb una estètica qualificable de «romànica» (arcs de mig punt, fust cilíndric i capitell fitomòrfic), i altres eren del tipus «coronella», amb arcs trilobats, àbacs, capitells, fusts i bases obrades amb pedra de Girona.

Algunes de les obertures originals foren dibuixades per l'arquitecte barceloní Josep Oriol Mestres pels volts de febrer de 1851 i setembre de 1852 (amb la voluntat de recol·locar-les en el nou edifici projectat),³¹ i altres peces similars foren localitzades en el transcurs de la intervenció arqueològica, pertanyents almenys a dues o tres finestres destruïdes. A partir dels tipus de finestral i les seves motlures es poden establir almenys tres períodes de reformes i construccions: un pertanyent a la segona meitat del segle XIII, un altre a mitjan-tercer quart del XIV i un altre pels volts de 1400 o més enllà.

L'aspecte de les façanes principals no devia ser gaire diferent del de les façanes de l'antiga casa, la façana original de la qual encara es manté, situada a l'angle del carrer de la Fruita amb el de Sant Domènec del Call. Aquest edifici, integrat igualment al Departament de la Presidència, respon a la tipologia de façana de mitjan segle XIV, amb porta adovellada i petites obertures a la planta baixa, grans finestrals i coronelles a la primera planta i finestres geminades i simples a la segona planta. Si es fa cas dels censos del call, aquesta era igualment la casa d'un jueu ric de Barcelona. En definitiva, la casa de Massot Avengenà, com segurament les de molts altres jueus adinerats, devia respondre al model de façana de qualsevol palau urbà benestant d'un cristià.

31. AHCB, Secció de Gràfics, 6191, 6192, 6194 i 6196.

Potser algú encara posaria en dubte la possibilitat que no es diferenciessin tipològicament les cases de cristians i jueus, com si hagués d'existir alguna distinció arquitectònica substancial en funció de la seva localització urbana o la naturalesa del seu posseïdor. Però no tindria per què ser així, essent com eren, jueus i cristians, membres de l'elit econòmica de la ciutat en aquell moment. No hi ha coneixement explícit sobre la contractació entre propietaris jueus i mestres de cases cristians, però en aquest cas podem aportar una dada concreta (però ben significativa) de la relació entre propietaris jueus i mestres pedrers de la ciutat de Girona, d'on procedien la majoria de materials manufacturats que monopolitzaven les peces escultòriques de finestres i finestrals: l'any 1329, Guillem Palou, pedrer de Girona, venia al jueu Bonjuha Badoç una finestra de pedra *duabus coloris*, més les llindes superior i inferior i tot el que fos necessari, per a ser col·locat a la façana del seu domicili.³²

Època moderna i contemporània: subsistència de la casa palau medieval a la Barcelona moderna (s. XVI-XVIII) i el projecte de Josep O. Mestres (1851-1852)

Al principi de l'edat moderna, la que fou la gran casa palau de Massot Avenge-nà, i després del jurista i conseller Pere de Rajadell, es mantingué sota domini directe de qui en cada moment fos propietari dels censals del call, i en domini útil d'una llista inacabable d'estadants, dels quals no es té pràcticament informació.

L'any 1554, la casa era propietat de Bernabé Serra, que la comprà a Joan Lluís Llull pel preu de 1 500 lliures (500 més que en la venda entre Avenge-nà i Casasgà!). Tot sembla indicar que, durant la segona meitat del segle XVI, els propietaris del gran censal del call foren membres de la família Cabrera, per tal com l'any 1581 en cobraven els censos Frederic de Cabrera i el seu fill Antic. El censal partia d'un capital inicial de 5 000 lliures, per les quals es cobrava una pensió anual de 150 lliures. Aquell any el censal fou venut al canonge Francesc Beuló i a Esteve Casamitjana, que era administrador i procurador dels aniversaris de la comunitat de preveres de la catedral de Barcelona, la que després s'organitzaria sota el patrocini de Sant Sever.³³

32. Arxiu Històric de Girona (AHG), Notarials, Girona, Notaria Girona 4, Ramon Viader, reg. 2, 1329, f. 143r.

33. ADB, Mensa episcopal, títol IV, Censos de Robres, 1391-1600, f. 55r. El mateix document es conserva al seu assentament notarial original, a AHPB, Notarials, Barcelona, Jaume Massaguer, 28 de febrer de 1581. Apèndix documental, núm. 23.

En aquell moment, els Cabrera es vengueren els censos de «no sols de unas casas que dit pare y fill posseïan en la present ciutat, sí també de diferents censos que per llibero y franch alou percebian sobre varias casas, y propietats sitas en Barcelona, y en lo call Major, antes lo judaysme», o sigui, que era la venda d'una bona part (o quasi la totalitat) del domini immobiliari dels Cabrera a la ciutat. Entre la llista de contribuents, s'esmenten «lo cens de penció 6 ll 15 s que rebia sobre casas dels hereus de Pere Pellisser, que avian estat de Massot jueu, y de present de Bernigal, y per est Miquel Angel Mitjavila»,³⁴ i poc després «lo cens de penció 5 s que rebia de misser Serra per las casas que foren dels hereus de misser Ros, y antes d'en Massot Vengana [sic] o d'en Jafuda Lo Vell, jueus».³⁵ Malauradament, l'enumeració dels pagaments no està feta, com a l'edat mitjana, amb la indicació topogràfica de les cases i els carrers, o de les afrontacions. O sigui, que és difícil saber quina és exactament l'antiga casa de Massot coincident amb la del carrer de Sant Honorat. Amb tot, l'abismal diferència de preu del cens (podria ser un error del copista) porta a creure que l'estudiada seria la primera, tinguda llavors pels hereus de Pere Pellisser, tot i que es fa esment d'un tal «Bernigal» i un «Mitjavila» (el notari?), sense que s'aclareixi quina n'és la vinculació.

En efecte, el censal de l'antic call es mantingué a mans dels administradors de la comunitat de preveres de Barcelona, almenys fins a finals del segle XVII. En aquell moment, concretament vers 1695, el propietari del censal era Agustín López de Mendoza, comte de Robres.³⁶ L'inventari d'aquest cens detalla moltíssima més informació, no solament de l'immoble estudiat, sinó també d'altres construccions properes, i de llurs relacions amb el censal. Algunes són d'autèntic interès historicoartístic, com per exemple el pagament del cens de les cases —ja inexistents— que hi havia hagut al solar que llavors ja ocupava l'edifici de la Generalitat, entrant pel costat nord, o el cens de les cases que hi havia hagut al solar ocupat llavors per l'església de Sant Sever, seu de la comunitat de preveres, i construïda de feia ben poc.

Amb referència a la casa del carrer de Sant Honorat, s'esmenta que en aquell moment el domini útil era d'Anton d'Armengol, ciutadà de Barcelona,³⁷ el qual ja n'havia declarat el domini dos anys abans.³⁸ La casa és descrita un cop més, pràcticament de la mateixa manera que en els censos medievals: «Casa, y hort,

34. ADB, Mensa episcopal, títol IV, Censos de Robres, 1391-1600, f. 56r.

35. ADB, Mensa episcopal, títol IV, Censos de Robres, 1391-1600, f. 58v.

36. ADB, Mensa episcopal, títol IV, Censos de Robres, 1391-1600, f. 61v.

37. ADB, Mensa episcopal, títol IV, Censos de Robres, 1391-1600, f. 79v-81v.

38. AHPB, Notarials, Barcelona, Josep Cellarés, 28 d'abril de 1693.

o eixida a ella contigua, ab sos obradors y portals obrints en los carrers públichs, y ab un portal que obría en lo corral o alfòndech que era al costat de dita casa envers la part de mitg dia, ab lo pas libre de entrar y eixir ab animals per dit corral o alfòndech, fins al carrer públich.» Les afrontacions descrites són interessants, per tal com es parla no tan sols dels propietaris coetanis, sinó també dels anteriors (i hom s'adona que, tal com s'ha indicat, la major part de les noves famílies que adquiriren les cases del call destruït pertanyien a l'alta burgesia, amb excepció d'altres de la petita noblesa, pertanyents a aquest nou cercle d'alts funcionaris i consellers instal·lats físicament al costat de les esferes de poder). A més, Armengol declara encara dues cases més situades a la mateixa illa. Ambdues cases estaven «unidas ab altra casa de dit don Anton de Armengol, situada en lo mateix lloch, y en lo carrer per lo qual se passa de dit carrer de Sant Honorat al carrer de Sant Domingo, y esta casa està en alou dels administradors de la causa pia fundada per Andreu Sors, canonge de Barcelona».

La referència a mossèn Sors no és gratuïta, ja que en aquell moment la comunitat de preveres mantingué un bon nombre de drets directes i indirectes sobre aquell sector de la ciutat, i de fet, s'especifica que la venda del censal al comte de Robres no significava la pèrdua del cent per cent dels drets. En el cas de les cases d'Armengol, per exemple, quan es parla de la naturalesa unitària de les tres cases en una sola finca i del seu propietari, s'esmenta «que de ditas casas, o hospici units, y agregats, fetas quinse parts, las catorse parts estan en alou de dit son principal, succehint al magnífich Joan Colom, y en virtud de la present venda per dits reverents administradors de est collegi, y la restan una part de ditas quinse parts en alou de dita causa pia, etc.»; és a dir, que un cop unificada la finca (així quedaria enregistrada fins més endavant) i després de la venda del censal, la comunitat de preveres es reservava un percentatge de la propietat. Per aquesta raó, al final de la descripció de les afrontacions, es tornen a escriure, però ara ja com si es tractés d'una sola casa, i aquests seran els límits sobre els quals se seguirà gravant la finca i sobre els quals després, al segle XIX, es bastirà un nou edifici.

La finca es mantingué en propietat d'Anton d'Armengol almenys fins al 30 d'octubre de 1735, quan encara en confessava la propietat (o estariem parlant d'un fill de l'anterior?). Una descendent d'aquests, Gertrudis d'Armengol, que ostentà el títol de baronessa de Rocafort, establí la casa en emfiteusi al doctor Josep Anton Febrés l'any 1772 (F. Caballé i R. González, 1999). Febrés en confessava el domini dos anys més tard.³⁹ El nou contracte establia que l'estadant havia d'invertir un total de set-centes lliures en reformes a la finca, i potser és

39. AHPB, Notarials, Barcelona, Daniel Exoch, 25 de febrer de 1774.

en aquest moment que es poden datar algunes de les ampliacions detectades en època moderna a partir de la intervenció arqueològica. El fill i hereu de Josep Anton, Francesc Antoni Febrés, sol·licità permís per a obrir un portal de botiga l'any 1787,⁴⁰ pel costat del carrer de Sant Honorat, i el 1790 demanà una altra llicència municipal per a tancar una porta antiga i obrir-ne una de nova, igualment a la cantonada de Sant Honorat amb el carrer de la Fruita.⁴¹ Les obres citades necessàriament requeriren un canvi en l'ordenació de la casa respecte al carrer de Sant Honorat, per a l'afrontació del qual hi havia des d'antic un verger. Així, és possible que fos en aquest moment quan es decidí pavimentar la zona d'angle, al sector nord-est, per fer més accessible el pas a les persones que es dirigissin a l'arc de la botiga que els Febrés hi havien instal·lat.

Francesc Antoni no tingué descendents, i per això en el seu testament de 1816 proclamava hereu universal Josep Mariano Morell i Febrés, nebot seu.⁴² Aquest heretà efectivament la casa, que el 1819 ja era del seu fill, Joaquim Morell, el qual, ja major d'edat, s'encarregà de promoure el projecte d'una nova edificació, d'acord amb el seu temps, que substituïria definitivament l'antiga casa palau medieval reformada al segle XVIII. L'arquitecte Josep Oriol Mestres ideà, entre 1851 i 1852, un gran edifici d'habitatges de proporcions monumentals, amb planta general quadrangular, curull d'obertures a totes les cares (cinc pel carrer de Sant Honorat i sis pel de la Fruita), estructurat a partir de dues obertures centrals axials: l'escala interior d'accés i un celobert. D'altra banda, l'estructura ideada per Mestres significà una primera aposta en arquitectura civil d'una construcció innovadora, que combinava murs de totxo, murs de pedra, morter industrial, fusta i estructura de ferro. Però no es tracta ara de fer una descripció acurada de la història i l'arquitectura de l'edifici (F. Caballé i R. González, 1999), sinó d'intentar aportar coneixement sobre la transformació i construcció del nou edifici en funció de les restes de la casa gòtica i el seu subsòl.

Així, doncs, en un estudi anterior se suggeria que el nou projecte es veié condicionat per les estructures preexistents. Tanmateix es fa difícil apreciar quin fou aquest condicionament, ja que, per exemple, quan s'intenta superposar la planta del jaciment arqueològic amb la del projecte de 1851, les mesures i les proporcions de molts dels espais no coincideixen. El pati central degué destruir

40. AHCB, Consellers, Obreria, C-XIV-53. Citat per F. Caballé i R. González, 1999, p. 48.

41. AHCB, Consellers, Obreria, C-XIV-53. Citat per F. Caballé i R. González, 1999, p. 49.

42. AHPB, Notarials, Barcelona, Manuel Tomàs Mitjavila, reg. 7018, 7 de novembre de 1816. Citat per F. Caballé i R. González, 1999, p. 50.

part del cos central de l'edifici medieval, però probablement el pati situat més al sud-oest podria coincidir en part amb la planta del pati de l'antic alfòndec, que a partir de la documentació podria localitzar-se en aquella zona; i finalment, també un dels pous identificats durant la intervenció arqueològica. En tot cas, el condicionament és real, per tal com mentre que moltes estructures preexistents foren completament derruïdes o superposades, altres s'integraren en la nova construcció, com alguna arcada obliterada (datada vers el segle XVIII) o les finestres de la part interior de l'alfòndec, conservades expressament.

En aquest sentit, s'ha comentat que la disposició en la recol·locació dels elements de les finestres medievals es tracta d'una «operació de revival de medievalització de l'edifici», en la qual Mestres hauria transformat la disposició dels elements originals de les finestres, ja que, entre d'altres coses, els capitells de *lliri* i *palmeta* anirien sempre associats a columnes lobulades. No podem estar d'acord amb aquesta afirmació, ja que els capitells de pedra de Girona sostinguts per una columna cilíndrica simple van seguir combinant les llindes lobulades amb les tradicionals de mig punt al llarg de la baixa edat mitjana, i no cal veure aquest fet com una interpretació *neo* del segle XIX: s'han conservat exemples d'aquestes aplicacions, tant a Barcelona (pati de l'Acadèmia de Bones Lletres) com a la ciutat origen dels materials, Girona (edifici del Seminari, parts posteriors del palau episcopal, etc.). A més, els dibuixos generals de les finestres fets per Josep Oriol Mestres daten del febrer de 1851, moment en el qual estava preparant els plànols del nou projecte, i en canvi els detalls dels capitells són del juny de 1852. El que dibuixà foren sens dubte apunts del natural (se'n conserven molts d'ell, amb un cert regust i interès pel món medieval, a les col·leccions de pintura i gràfics del Museu d'Història de Barcelona i a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona)⁴³ dels elements identificables de l'edifici baixmedieval, perquè devien tenir interès a no destruir-los; tanmateix calia desmuntar-los, i res millor que uns bons apunts per a poder remuntar-los pedra a pedra, segons la disposició original. Altres finestral no tingueren la mateixa fortuna, i les seves restes foren trobades a la fonamentació del nou edifici.

Alhora, la intervenció de Josep O. Mestres resulta extremament interessant si es té en compte que, malgrat ser un arquitecte inequívocament atret per l'art i l'estètica medievals, era capaç de fabricar un edifici de clara modernitat, com el que féu per a Joaquim Morell. Els trets exteriors d'aquest, amb llindes planes a les obertures i llur col·locació simètrica, estan molt lluny dels *neogòtics* que es començaven a practicar en aquella època, i es mantenen en una línia *classicista*,

43. AHCB, Gràfics. Diversos dibuixos de la casa de Joaquim Morell al carrer de Sant Honorat.

no exempta d'un cert *eclecticisme*, propi, d'altra banda, del moment. La carrera de Josep Oriol Mestres i Esplugas (Barcelona, 1815-1895) fou espectacularment longeva i plena d'èxits i d'obres emblemàtiques en la història de l'art català, algunes de les quals suposaren autèntiques fites de l'art europeu contemporani, com el disseny del sostre del Gran Teatre del Liceu. En el corrent neogòtic, destaca sobretot el projecte de façana de la catedral de Barcelona. En la memòria que llegí en la sessió inaugural de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi el 14 d'octubre de 1875, manifestà explícitament la seva devoció per l'arquitectura gòtica. Barcelona conservava un nucli històric construït en la seva major part durant els segles XIV i XV, en el qual l'arquitectura gòtica de les muralles, palaus, esglésies i convents era l'herència física d'un període de glòria nacional, i com a tal, un referent que tenia raó de condicionar l'arquitectura futura, els nous projectes a realitzar.

Bibliografia

- ASSIS, Yom Tov (1997). «Diplomàtics jueus de la Corona catalanoaragonesa en terres musulmanes (1213-1327)». *Tamid* [Barcelona], 1, p. 7-40.
- (1998-1999). «Els jueus de Barcelona i el comerç marítim amb la Mediterrània oriental». *Tamid* [Barcelona], 2, p. 29-71.
- BAER, Yitzhak (1981). *Historia de los judíos en la España cristiana*. Madrid: Altolena.
- CABALLÉ, Francesc; GONZÁLEZ, Reinald (1999). *Informe historicoarquitectònic de les finques del carrer Sant Honorat, 1 i 3, de Barcelona*. Barcelona. Inèdit.
- CARRERAS CANDI, Francesc (1925). *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Barcelona: Albert Martín.
- COULON, Damien (1996-1997). «Un élément clé de la puissance commerciale de Barcelone: le commerce du corail (fin du XIVe-début du XVe s.)». *Al-Masraq* [Londres], 9, p. 99-149.
- (2004). *Barcelone et le grand commerce d'orient au Moyen Âge*. Madrid: Casa de Velázquez; Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània.
- FLORENSA, F. X.; GAMARRA, A. (2006). «L'excavació del jaciment arqueològic del carrer Sant Honorat, 3 de Barcelona». *Tribuna d'Arqueologia 2004-2005* [Barcelona], p. 189-209.
- GUÀRDIA, Manuel; GARCIA ESPUCHE, Albert (1992). «Consolidació d'una estructura urbana: 1300-1516». En: SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume. *Història de Barcelona*. Vol. III. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Ajuntament de Barcelona.

- MARCÓ I DACHS, Lluís (1985). *Los judíos en Cataluña*. Barcelona: Destino.
- MITJÀ SEGUÉ, Marina (1948). «Pedro de Rajadell y su biblioteca jurídica». *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* [Barcelona], 1, p. 65-104.
- ORTÍ, P. (2001). *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona: CSIC.
- PAGAROLAS, Laureà (1991). *El Protocol del notari Bonanat Rimentol (1351), Capribrevium notularum, 13 de juliol-24 d'octubre, 1351*. Barcelona: Fundació Noguera. (Acta Notariorum Cataloniae; 1)
- RÉGNÉ, Jean (1978). *History of the Jews in Aragon. Regesta and documents 1213-1327*. Jerusalem: The Magnes Press.
- RICH ABAD, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis; 21)
- (2009). «Coral, silk and bones. Jewish artisan and merchants in Barcelona between 1348 and 1391». *Nottingham Medieval Studies* [Nottingham], 53, p. 53-71.
- RIERA I SANS, Jaume (2002). *La Sinagoga Major dels jueus de Barcelona en la tradició documental*. Barcelona: Col·legi de Notaris de Barcelona.
- ROMANO, David (1989). «La aljama de judíos de Barcelona en el siglo XIV». En: *De Sefarad. Los judíos de la Corona de Aragón en los siglos XIV-XV*. València: Generalitat Valenciana.

Apèndix documental

1

1283, agost, 6. Eixea

Referència a Massot Avengenà en una discussió per la tutoria d'un nen cristià.

ACA, Cancelleria, reg. 61, f. 193v.

RÉGNÉ, Jean (1978). *History of the Jews in Aragon. Regesta and documents 1213-1327*. Jerusalem: The Magnes Press, p. 196.

2

1286, juny, 8. Lleida

Referència a Massot Avengenà, citat pel rei conjuntament amb altres jueus.

ACA, Cancelleria, reg. 66, f. 119v.

RÉGNÉ, Jean (1978). *History of the Jews in Aragon. Regesta and documents 1213-1327*. Jerusalem: The Magnes Press, p. 288.

3

1286, setembre, 7. Amposta

Referència a Massot Avengenà a Lleida.

ACA, Cancelleria, reg. 67, f. 70.

RÉGNÉ, Jean (1978). *History of the Jews in Aragon. Regesta and documents 1213-1327*. Jerusalem: The Magnes Press, p. 296.

4

1349, abril, 24. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, procurador de Dolça, vídua de Vidal Bonafeu, i de la seva esposa Astruga, filla dels anteriors, tutores testamentàries de Rovèn Bonafeu, fill i hereu de Vidal Bonafeu i Dolça, segons consta a l'instrument notarial de Marc Castanyer del 13 de novembre de 1348, convé i promet a Pere Oliver, de la parròquia de Sant Feliu d'Allella, que quan pagui a les dones esmentades o a ell mateix 94 sous que confessà deure a Vidal Bonafeu li serà feta carta de fi i li retornaran el debitori, així com altres escriptures de deute per valor de 50 i 56 sous cadascuna.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Manual, 3 d'abril de 1349 - 20 de juliol de 1349, f. 25r.

RICH ABAD, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis; 21), p. 354.

1351, juliol, 13. Barcelona

Dolça, vídua de Vidal Bonafeu, i la seva filla Astruga, muller de Massot Avengenà, jueus de Barcelona, prometen a Pere Torroella, de la parròquia de Santa Maria d'Esplugues, que, si fa signar fidejussió d'un debitori de 12 lliures barceloneses que devia a l'esmentada Dolça, o bé els hi paga, elles, en contrapartida, li cediran els drets en altres dos deutors, de 50 i 150 sous, que Ramon Rovira, de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, havia signat al dit Vidal Bonafeu, en els quals ell intervingué com a fidejussor.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, f. 1r-v.

PAGAROLAS, Laureà (1991). *El Protocol del notari Bonanat Rimentol (1351), Capibrevium notularum, 13 de juliol-24 d'octubre, 1351*. Barcelona: Fundació Noguera. (Acta Notariorum Cataloniae; 1), p. 33.

Die mercurii, tercia decima die mensis iulii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo.

Noverint universi quod ego, Dulcia, uxor Vitalis Bonafeu, quondam, iudei Barchinone, et ego Astruga, filia eius uxorque Massoti Avengena, iudei dicte civitatis, tutrices, nominibus predictis, convenimus et promitimus vobis, Petro Turricella, de parrochia Sancte Marie de Speluncis, quod incontinenti, cum vos ordinari et firmari feceritis quandam fideiussionem in quodam debitorio instrumento duodecim librarum Barchinone quas michi, Dulcie, confessus fuistis debere cum publico instrumento facto in posse notarii infrascripti, die et anno subscriptis, vel ipsas michi exsolveritis, nos incontinenti dabimus vobis locum et cessionem in quinquaginta solidos Barchinone quos Raimundus Rovira, de parrochia Sancte Eulalie de Provinciana, dicto Vitali debet cum publico instrumento facto in posse Arnaldi Saborit, notarii Barchinone, sexto decimo kalendas madii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, in quo vos fideiussor intervenistis necnon etiam in centum quinquaginta solidos eiusdem monete quos dictus Raimundus eidem Vitali debebat cum alio instrumento facto in posse Bernardi Valerna, notarii Barchinone, sexto kalendas ffebruarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo quarto, sub obligatione omnium bonorum nostrorum. Actum est hoc Barchinone, ut supra.

Testes huius rei sunt Ffranciscus [No]guera, Iacobus de Amigdalo et Issachus de Apiaria, iudeus.

6

1351, juliol, 27. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, reconeix rebre de Bernat d'Olzinelles, tresorer reial, 500 sous barcelonesos de les 100 lliures que el rei ordenà pagar-li com a salari de diferents serveis prestats a la cúria reial, segons carta donada el 9 de juny de 1350, que s'adjunta.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, f. 24v-25r.

PAGAROLAS, Laureà (1991). *El Protocol del notari Bonanat Rimentol (1351), Capibrevium notularum, 13 de juliol-24 d'octubre, 1351*. Barcelona: Fundació Noguera. (Acta Notariorum Cataloniae; 1), p. 80.

Noverint universi quod ego, Massotus Avengena, iudeus Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili et discreto viro domino Bernardo de Ultzinellis, legum doctore, consiliario et thesaurario illustrissimi domini regis Aragonum, quod de illis centum libris Barchinone quas dictus dominus rex michi iussit exsolvi, cum litera sua tenoris sequentis: «Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilecto consiliario et thesaurario nostro, Bernardo de Ultzinellis, legum doctore, salutem et dileccionem. Cum nos Massoto Avengena, iudeo Barchinone, pro salario et labore per eum sustento in diversis negociis curie nostre, in quibus laboravit diligenter, utiliter atque bene, centum libras taxaverimus et per vos dare providerimus cum presenti, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus de pecunia curie nostre, que est vel erit penes [nos], tribuatis et exsolvatis dicto Massoto centum libras Barchinone supradictas. Et, facta solutione, recuperetis ab eo apocham et prestacionem. Datum Barchinone, quinto idus iunii, anno Domini M CCC quinquagesimo», solvistis michi bene et plenarie voluntati mee quingentos solidos dicte monete, qui deducti fuerunt, manu subscripti notarii, in dorso dicte littere post unam solucionem inibi tantum scriptum summam CCC XX trium solidorum Barchinone tantummodo conveniente. Et ideo, renunciando excepcioni non numerate et non solute pecunie, et doli mali et accioni in factum, et omni alii iuri, racioni et consuetudini contra hec repugnantibus, in cuius rei testimonium iussi vobis facere de premissis presens publicum instrumentum per notarium infrascriptum. Actum est hoc Barchinone, XXVII die mensis iulii, anno a nativitate Domini M CCC L primo. Signum Massoti Avengena predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Iohannes de Solerio et Iacobus de Amigdalo, scriptores, et Boniuhe Xaham, iudeus.

1351, octubre, 5. Barcelona

Dolça, vidua de Vidal Bonafeu, jueu de Barcelona, i la seva filla Astruga, muller de Massot Avengenà, tutores de l'esmentat Vidal, reconeixen rebre de Ferrer de Vila-rasa i de la seva muller, Alamanda, 24 sous barcelonesos de tern dels 250 sous que devien a Vidal Bonafeu, segons instrument autoritzat pel notari de Barcelona Guillem de Vilardell el 31 d'agost de 1347.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, f. 132r.

PAGAROLAS, Laureà (1991). *El Protocol del notari Bonanat Rimentol (1351), Capibrevium notularum, 13 de juliol-24 d'octubre, 1351*. Barcelona: Fundació Noguera. (Acta Notariorum Cataloniae; 1), p. 279.

Sit omnibus manifestum quod nos, Dulcia, uxor Vitalis Bonafeu, quondam, iudei Barchinone, et Astruga, uxor Massoti Avengena, filia dictorum coniugum, tutrices date, constitute et assignate ex testamento ebrahico eiusdem Vitali, nominibus predictis, confitemur et recognoscimus vobis, Ferrario de Vila-rasa, et vobis, domine Alamande, uxori eius, quod de illis ducentis quiquaginta solidis monete Barchinone de terno quos vos dicto Vitali Bonafeu, quondam, confessus fuistis debere cum publico instrumento inde facto in posse Guillelmi de Vilardello, notarii Barchinone, pridie Kalendas septembris, anno Domini M CCC XL septimo, in quo Ferrarius de Vila-rasa, paetr vestri, dicti Ferrarii, et domine Iacmete, uxor Iacobi Abat, quondam, fideiussor intervenit, solvistis nobis, bene et plenarie voluntati nostre, viginti quatuor solidos monete Barchinone de terno predictae. Et ideo, renunciantes excepcioni non numerate et non solute peccunie et doli, nominibus predictis, facimus vobis et vestris de dictis viginti quatuor libris bonum et perpetuum finem et pactum de non petendo. Actum est hoc Barchinone, quinta die octobris, anno a nativitate Domini M CCC L primo. Signum Dulcie, uxoris dicti Vitalis Bonafeu, quondam, Signum Astrugue, uxoris dicti Massoti Avengena, predictarum, que quibus supra nominibus laudamus et firmamus.

Testes huius rei sunt Iordanus de Benanuy, Iacobus de Amigdalo et Issachus de Apiaria, iudeus.

8

1351, octubre, 5. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, reconeix rebre de Bernat d'Olzinelles, tresorer reial, 320 sous barcelonesos de les 300 lliures que el rei li devia per raó d'un préstec. A canvi, torna quatre albarans de Pere de Bosc, escrivà de porció, de diferents quantitats.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum, f. 132r-v.

PAGAROLAS, Laureà (1991). *El Protocol del notari Bonanat Rimentol (1351), Capibrevium notularum, 13 de juliol-24 d'octubre, 1351*. Barcelona: Fundació Noguera. (Acta Notariorum Cataloniae; 1), p. 280-281.

Sit omnibus notum quod ego, Massotus Avengena, iudeus Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili et discreto viro Bernardo de Ultzinellis, legum doctori, consiliario et thesaurario illustrissimi domini regis, quod vos de peccunia curie regis solvistis michi, bene et plenarie voluntati mee, de et pro mucubello michi per dictam curiam debito, ex illis trecentis libris Barchinone quas illustrissimus dominus rex gratis et bono amore facti, trecentos viginti solidos eiusdem monete, pro quibus ego restitui dicte curie quatuor albarana papirea venerabilis Petri de Bosco, scriptoris porcionis eiusdem domini regis; quorum tres sunt Bernardi de Podio-ros, de domo domini regis, quorum quodlibet est octuaginta solidorum de quitacione sua eidem debite pro vestitu trium annorum, que eidem per vos, dictum venerabilem Bernardum de Ultzinellis, exsolvi debebantur; quorum alter datum fuit Valencie, prima mensis aprilis, anno millesimo trecentesimo quadragesimo nono; et alter Cesarauguste, prima eiusdem mensis aprilis, anno Domini M CCC quinquagesimo; et alter Gerunde, prima mensis aprilis, anno Domini millesimo CCC quinquagesimo primo. Et alter dictorum quatuor est Petri Lopis de Alcolea, de domo eiusdem domini regis, similiter octuaginta solidorum eiusdem monete, qui similiter per vos, dictum venerabilem Bernardum de Ultzinellis, exsolvi debebantur pro vestitu suo unius anni, quod datum fuit Cesarauguste, prima mensis aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo. Unde, renunciando excepcioni non numerate et non solute peccunie, in testimonium premissorum iubeo vobis fieri de premissis presens publicum instrumentum per notarium infrascriptum. Actum est hoc Barchinone, quinta die mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo. Signum Massoti Avengena predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Iacobus de Amigdalo et Daviu Fabib, iudeus.

9

1361, octubre, 19. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, reconeix al venerable Bernat d'Olzinelles, conseller i tresorer reial, que li ha satisfet els 2 000 sous que li havia de pagar el monarca, segons constava en carta reial datada el 22 de juny de 1359, com a salari de les diverses tasques que portà a terme per compte del rei i préstecs que li va fer.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notarum sive rogacionum, 16 d'agost de 1361 - 3 de desembre de 1361, f. 42r.

RICH ABAD, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis; 21), p. 356.

10

1362, desembre, 15. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, reconeix a Constança, vídua de Pere de Bertrallans, ciutadà de Barcelona, com a posseïdora dels béns d'aquell segons els Costums de Barcelona, i als venerables Francesc Botella, prior de Santa Eulàlia del Camp de Barcelona, i Jaume Cornellà, marmessors i executors del testament del difunt Bertrallans, i a Jaume de Sos, racional, pare i legítim administrador de Joanet, hereu universal del dit Bertrallans, que li han estat satisfetes 48 lliures 11 sous i 8 diners de les 545 lliures que li devia el difunt segons instrument del notari Marc Castanyerm del 2 d'agost de 1357, restants d'una quantitat de 630 lliures, i en fa fi.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium... quo fuerunt notata aliqua instrumenta facienda pro hereditate venerabilis Petri de Bertrallans, 15 de juny de 1362 - 26 de febrer de 1371, f. 14v.

RICH ABAD, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis; 21), p. 356-357.

11

1363, octubre. Barcelona

Massot Avengenà i altres representants de l'aljama de jueus de Barcelona lliuren a Bernat d'Olzinelles, tresorer reial, 1 300 sous barcelonesos per un pagament que fan a la reina.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional (Tresoreria), reg. 347, f. 24r.

12

1366, juliol, 15. Barcelona

Massot Avengenà i Ayday Cresques, secretaris de l'aljama de Barcelona, i altres jueus, reconeixen deure a Pere Novell, ciutadà de Barcelona, 13 lliures corresponents al mes d'octubre.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Pujol, primer manual, 1366, f. 24r.

Massot Avengenà Ayday Cresques, sacretarii hoc anno aliame iudeorum civitatis Barchinone, Issacus, prefeti, Bonafos Benvenist, Samuel, Samuel Ravaya nomine et vice, Bonsenyor Graciat, sacretarii, Centon Adomasch et Roven Bonafeu, iudeos Barchinone, utrique et promiserunt et Petro Novelli, civi Barchinone, tresdecim libras barchinonenses per totum mensem october primo venturum quod tempus, etc.

13

1366, novembre, 5. Barcelona

Massot Avengenà i Bonsenyor Gràcia, secretaris de l'aljama de Barcelona, i altres jueus, reconceixen deure a Pere Novell, ciutadà de Barcelona, 22 lliures corresponents al mes de febrer.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Pujol, primer manual, 1366, f. 42r.

Maçot Evangena et Bonsenyor Gracia, Asdan Cresques, sacretarii, nomine proprio et nomine alius utrique, etc., promiserunt solvere Petro Novelli viginti duas libras per totum februarium, etc., iurarum, etc.

1369, març, 8. Barcelona

Massot Avengenà, jueu de Barcelona, reconeix haver rebut d'Huguet Cardona, tresorer de l'armada en l'expedició a Sardenya, 2 500 sous d'una major quantitat que Jordà Pere d'Urries, segons un instrument del 6 de juliol de 1356, havia prestat a l'armada per a comprar dos cavalls. Reconeix també haver rebut 9 404 sous i 10 diners que l'armada devia a la mateixa persona per la compra de cavalls per a la guerra contra Castella, segons un instrument del 10 de maig de 1357. Aquestes quantitats, en total 11 904 sous i 10 diners, li van ser cedides per Jordà Pere d'Urries, segons instrument del notari Francesc Ponç del 25 de setembre de 1368.

AHPB, Notarials, Barcelona, Bonanat Rimentol, Capibrevium notularum sive rogacionum, 22 de desembre de 1368 - 5 de juny de 1369, f. 72v.

RICH ABAD, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis; 21), p. 369-370.

Noverint universi quod ego Massotus Avengena, iudeus Barchinone, confiteor et recognosco vobis venerabilis Ugueto Cardona, civi Barchinona, qui fuistis receptor et distributor [peccunie] deputate armate quam illustrissimus dominus rex Aragonum diu est ffecit [temporibus] qua ivit ad insulam Sardinie quod cum diversis albaranis venerabilis Iacobi de [Faro], iurisperiti Barchinone, consiliari dictidomini regis, solvistis michi voluntate mee de seu pro maiori peccunie quantitatem michi debite per [mo... bello] totam quantitas peccunie per me nomine dicte distributionis et pro expeditione dicte armate vobis mutuate omnes illos duos mille quingentos solidos barchinonenses qui per curiam regiam venerabili Iordani Petri Durries militi consiliarius eiusdem domini regis debuntur cum quadam littera papirea patente eiusdem domini regis sigillo suo in [orio] sigillata, datum Perpiniani vicesima sexta die iulii anno a nativitate Domini M CCC L sexto [pro secunda] duorum equorum quos amisit in servitio domini regis in viatico Sardinie. Et omnes illos novem millem quadringentos quatuor solidos et decem de dicte monete qui per eandem curiam eidem venerabili Iordani Petri debentur pro stipendio viginti quatuor equorum [armantium] et quatuor equorum afferratorum quos ipse venerabilis [comiti] tenuit domini regis in ffronteria Aragonum racione guerre regis Castelle cum quodam albarano papireo patente per venerabile Petrum de Boscho, quondam, por[terius] domus eiusdem domini regis sibi facto scripto Cesarauguste [...decima] die madii anno a nativitate Domini M CCC L septimo et de quibus quidem quantitibus peccunie iamdictus venerabilis Iordanus meus dedit locum et cessionem cum publico instrumento facto per Ffranciscum Poncii, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, vicesima quinta die septembris anno a

nativitate Domini M CCC sexagesimo octavo prout in dicto instrumento testis quod una cum presenti vobis trado integrum et scincerum latius continentur. Et ideo renunciando excepcioni non numerate et non solute peccunie et doli. In huius rei testimonium facio vobis prescripte apocham de soluto.

Actum est hoc Barchinone.

Testes Petrus Basterii et Michel de Fonts, civis Barchinone, ac Bondavi des Cortal, iudeus.

15

1393, juny, 12. Barcelona

Llorenç de Sant Climent, convers anomenat antigament Massot Avengenà, i la seva família venen la seva casa, situada al carrer de Sant Honorat, dins l'antic call Major de la ciutat de Barcelona, al mercader barceloní Pere de Casasagia. El preu de la venda és de 9 060 sous i amb un cens anual de 53 morabatins que s'ha de pagar al canvista de Barcelona Guillem Colom.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Quartus liber vendicionum, stabilimentorum, 1392-1394, f. 93v-96r.

Die iovis XII die junii anno predicto.

In dei nomine noverint universi quod nos Laurencius de Sancto Clemente, neophytus sive noviter ad fidem catholicam conversis, qui tempore mee infidelitatis vocabar Maçot Evangena Ferrarius Conamines, qui antex vocabar Maçot Fferrer Evangena et Iohannes de Vallo, qui ante assumerem sacri babtismi vocabar Iuceff Fferrer Evangena, nepotes sive nets, dicti Laurencii de Sancto Clemente. Et ego Blancha, mater dicti Fferrari de Conomines, que fui uxor Fferrarii Maçot Evangena, quondam filii predicti Maçot Evangena, nunc vocati Laurencii de Sancto Clemente, que ante meam conversionem vocabar Alfaquima, non dolo inducti vi vel metu compulsi nec errore lapsi sed. Gratis et ex certa sciencia ac spontanea voluntate per nos et omnes heredes et successores nostros quoscumque, de et cum consensu et voluntate expressis et etiam cum auctoritate et decreto venerabilium Ffilapi de Ferraria, Guillemi de Busquetis et Jacobi Pastoris, civium barchinone, comissariorum negociorum olim calli Barchinone et eius singularium, specialiter deputationum per dominum regem et dominam reginam, cum eorum carta publica sigillis ipsorum dominorum Regis et Regine sigillata que date fuit in villa Sancti Cucuphatis Vallense, secunda die octobris anno anativitate Domini millesimo trecentesimo nongesimo secundo et de ac cum consensu et voluntate discreti Jacobi Iusti, notario procuratoris maioris partis creditorum singulariorum conversorum et iudeorum dicti olim calli, vendimus et ex causa vendicionis concederimus vobis venerabilia Petro de Casasagia, mercatori civi dicte civitatis, et vestris et quibus

volueritis perpetuo totum illud hospicium cum orto sive exita eidem contiguo et cum operatoris et portalibus extra in duabus viis publicis aperientibus et cum portali aperienti in quodam cortale sive alfondech qui est ad latus ipsius hospicii versus meridiem et ad emprivio libere intrandi et exeundi etiam cum animalibus omissis et vacuis per dictum alfondech sive cortal, usque in viam publicam et cum fenestris et raialleres. In ipso alfondech aperientibus sive constructum ex abisso usque in celum, introitibus, exitibus, iuribus et pertinenciis suis universis, quod que nos haberimus et possidemus in dicta civitate Barchinone, in loco vocato lo call Maior in carraria sive vico nunc vocato de Sent Honorat, satis propte fontem ipsius vici qui recte tendit de dicto fonte ad plateam Sancti Jacobi ipsius civitate.

Et dictum hospicium cum supradictis et aliis iuribus et pertinenciis suis solebat esse liber et franchum alodium nunc vero tenetur per venerabilem Guillelmum Columbi, campsores Barchinone, et sub domino et alodio suo ratione contractus sive emptionis morabatinorum dicti calli, quam nomiter fecit seu facturus est a venerabilibus comissariis supradictis. Et terminatur predictum hospicium quod vobis vendimus cum dicto orto sive exita, operatoris et aliis introitibus, exitibus, iuribus et pertinenciis suis. Ex una parte in dicta carraria publica nunc vocata de Sent Honorat, ex alia parte partium in tenedone Samuelis des Forn, quondam nunc vero Abraham des Forn, eius filii neophiti, nunc vocati Raymundus Ballester, et partim in intrata sive volta et cel dicti cortalis sive alfondech ex qua parte, videlicet en lo cel dicti cortalis sive alfondech est quoddam portale per quod possatis libere habere introitum et exitum, etiam cum animalibus honistis et vacuis per dictum portale sive alfondech, usque in dictam viam publicam et ex qua etiam parte sunt alique fenestre et rageleres per quas possitis habere aspectum et supra ipsum cortale. Et ex alia parte partium in tenedone qui fuit Iafudam Lobell quondam et parti in tenedone Ludovici de Junyent Comeria, olim vocati Astruch Adret et partium intenedone Salamonis de Camprodo, conversi qui nunc vocatur Berengarius Gibert et partium intenedone den Mahir Lobell quondam. Et ex alia parte in alia via publica que coniugitur cum supra dicta carraria Sancti Honorati. Hanc itaque vendicionem et ex causa vendicionis concessionem facimus vobis et vestris et quibus volueritis, perpetuo de predictis pure libere et absolute ad vestram vestrorumque salvamentum, utilitatem ac bonum et sanum. Etiam intellectum et extrahimus predicta que vobis vendimus de iure dominio et posse nostri et nostrorum. Eademque omnia et singula in vestrum vestrorumque ius dominium et posse mittimus et transferimus irrevocabiliter pleno iure ad habendum tenendum omnique tempore perpetuo pacifice possidendum et ad omnes vestras vestrorumque voluntates inde libere faciendas. Et promittimus vobis tradere vobis posecionem corporalem, seu quasi predictorum que vobis vendimus, et in ea vos et vestros facere existere perpetuo pociores. Preterea ex causa huiusmodi vendicionis damus, cedimus et mandamus vobis et vestris et quibus volueritis perpetuo omnia iura omnesque acciones, reales et personales, mixtas, utiles et directas ordinarias et extra ordinarias ac alias, quascumque que vobis seu alteri nostrum, coniuctem vel divisim, competunt et competere, possunt et poterunt ac debent ac debebunt in predictis que vobis vendimus. Et contra

quascumque personas et res racione pretextu seu occasione eorum quibus iuribus et accionibus supradictis possitis, vos et vestri, et quos volueritis, perpetuo vestri et experiri agendo. Scilicet et responendo, defendendo, excipiendo, proponendo et replicando et omnia alia faciendo in iudicio et extra iudicium quocumque et quemadmodum. Nos et quisque nostrum facere poteramus et posset ante huius modi vendicionem et iurium, cessionem et possemus et posset nunc et etiam postea quodcumque. Nos enimus facimus et constituimus vos et vestros in hiis dominos et procuratores, ut in rem vestram propriam ad faciendum, inde omnio vestre libitum voluntatis, salvis tamen semper in et super predictis que vobis vendimus censu, iure, dominio et faticha tricesima dierum dicti venerabilis Guillemi Columbi et suorum, qui census est quinquaginta tres morabatini, boni alfonsini auri fini et ponderis recti anuantim perpetuo solvendi, scilicet in primo venturo festo Circuncisionis Domini, omnes dictos quinquaginta tres morabatinos et ex post a dicto festo, in antea infra duos anni terminos, scilicet medietatem in festo Sancti Iohannis mensis junii. Et aliam medietatem in dicto festo Circuncisionis Domini et sic deinde anuantim perpetuo in dictis duobus terminis sive festis, ad racionem novem solidos pro morabatio, secundum constitutionem et ordinacionem a domino Rege, factam super solonem morabationum censualium Barchinone, pro precio vero predictorum que vobis vendimus, dedistis et solvistis nobis. Et confitemur nos a vobis ad nostram voluntatem habuisse et recepisse novem mille sexaginta solidos monete barchinonenses de terno, quos de voluntate nostra et dictionum venerabilium commissariorum et dicti Jacobi Iusti deposuistis seu deponere debetis in tabula cambii dicti venerabilis Guillemi Columbii campsoirii.

Et ideo renunciando excepcioni peccunie non numerate et non solute et precii predicti non habiti et non recepti et legi, quam deceptis ultra dimidiam iusti precii, subvenitur et excepcioni et accioni de dolo malo. Et infactum et omni alii iuri, racioni et consuetudini contra hec, repugnantibus, damus et remittimus vobis et vestris et quibus volueritis. Perpetuo irrevocabiliter inter vivos si quid predicta que vobis vendimus plus modo valent vel amodo valebunt precio supradicto, insuper omnes simul et quilibet nostrum in solem convenimus et promittimus vobis dicto emptori et vestris in hiis successoribus, quod predicta que vobis vendimus faciemus vos et vestros et quos volueritis perpetuo habere, tenere et possidere in pace perpetuo, contra omnes personas. Eademque tenebimur vobis et vestris semper de firma et legali eviccione et legitima defensione eorundem etiam iuxta pactum inter nos dictos venditores et quemlibet nostrum. Et vos dictum emptorem comprehensum et inhabitum in hunc modum quod si forsam aliqua persona, cuiuscumque gradus, status aut condicionis existat, ullo unquam tempore faceret, proponeret vel moveret contra vos vel vestros in hiis successores, aliquam accionem, questionem, petitionem vel demandam licitem, impedimentum vel controversiam de iure vel de facto in iudicio vel extra iudicium. Aut aliter in predictis vel aliquo predictorum vel racione aut occasione eorum.

Gratis et ex certa sciencia quilibet et quolibet nostrum insolidum convenimus et promittimus vobis dicto emptori et vestris in hiis successoribus, quod in continenti cum a vobis vel vestris inde fuerimus requisiti seu alter nostrum fuerit requisitus,

opponemus nos et quilibet nostrum opponet se defensionem vestri et vestrorum. Et quod pro vobis et vestris respondebimus et respondebit et satisfaciemus et satisfaciet cuilibet, inde de vobis vel vestris querelanti. Et quod principio litis et aliter quando-cumque volueritis suscipiemus in nos et quilibet nostrum suscipiet in se onus litigii. Et quod agemus et ducemus et aget et ducet causam seu causas ipsas nostris propriis sumptibus et expensis, a principio litis usque ad finem vel vos aut vestri in hiis successores. Si volueritis libere possitis ipsam causam seu causas, agere et ducere seu defendere, per vos ipsos et hoc, sit in electione vestri et vestrorum. Nos enim et quilibet nostrum in hoc casu remittimus vobis et vestris in hiis successoribus necessitatem denunciacionis ex certa sciencia et ex pacto. Et etiam si vos vel vestri in hiis successores verbo vel facto eligeritis ipsas causam seu causas agere et ducere seu defendere in iudicio vel extra per vos ipsos.

Gratis et ex certa sciencia convenimus et promittimus vobis quod restituemus et solvemus vobis vel vestris, aut quibus volueritis ad vestram voluntatem, in dilate omnes missiones et expensas dampna et interesse, que in litte et in littibus ac circa et extra littem, seu lites fient et quicquid et quantum a vobis vel vestris evictum fuerit de predictis. Vel eorum ratione seu occasione simul cum omni dampno et interesse, que inde vos et vestri in hiis successores facietis aut sustinebitis quoquomodo, sive obtineatis in causa vel causis sive etiam subcumbatis. Et quod etiam aliter super predictis omnibus et singulis se habebimus vos et vestros penitus sine dampno super quibus quidem missionibus et expensis dampnis et interesse predictis credatur, vobis et vestris nunc pro tunc deferimus. Et pro delato id penitus habemus et haberi volumus nullo alio probationum genere requisito. Et pro predictis omnibus et singulis complendis et attendendis ac firmiter observandis, quilibet et quolibet nostrum in solem obligamus vobis et vestris omnia bona et iura nostra, et cuiuslibet nostrum in solidum mobilia et immobilia ubique habita et habenda. Renunciantes quantum ad hec ex certa sciencia et consulte beneficio novarum constitutionem et dividendarum accionum et episcopi dividriani et consuetudini Barchinone loquenti de duobus pluribus vel in solidum se obligantibus. Et alii etiam consuetudini si qua est que prohibeat renunciare consuetudinibus Barchinone et omni alii iuri rationi et consuetudini ac usatico constitutioni privilegio et beneficio contra hec repugnantibus. Et ego dicta Blanca cerniorata ad plenum de iuribus meis per notarium infrascriptum, renuncio etiam beneficio velleyani senatus consulti et autentice si qua mulier posite C ad velleyanum et omni alii iuri rationi et consuetudini ac privilegio et beneficio contra hec repugnantibus. Et ut predicta omnia et singula maiori gaudeant firmitate, iuramus sponte nos omnes superius nominati et quilibet nostrum, iurat per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia, a nobis et quolibet nostrum corporaliter sponte et reverenter tacta predicta, omnia et singula rata et firma perpetuo habere, attendere et complere, tenere, defendere et observare. Et in aliquo non contrafacere vel venire aut permittere aliquo iure causa, vel etiam ratione premissa, igitur omnia et singula facimus, paciscimur et promittimus nos dicti Laurencius de Sancto Clemente, Ferrarius de Conomines, Iohannes de Vallo ac Blanca, mater dicti Ferrarii, per nos et omnes heredes et successores nostros quos-

cumque vobis dicto venerabili Petro de Casassagia emptori et vestris perpetuo. Necnon et notario infrascripto tanquam publice persone pro vobis et pro aliis, etiam personis quarum interest et intererit recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti. Ad hec nos Philipus de Ferraria, Guillelmus de Busquetis et Jacobus Pastoris, commissarii predicti, presente volente et consenciente Jacobo Iusti, notario procuratore maioris partis creditorum singulariorum dictorum conversorum et iudeorum, confitentes vobis dicto venerabili Petro de Casassagia emptori et vestris in hiis successoribus, predictam vendicionem de et cum consensu et voluntate vestris et dicti procuratoris creditorum, fore factam eandem vendicionem. Et omnia alia et singula supra dicta laudamus, aprobamus et confirmamus eisdemque, omnibus et singulis auctoritatem nostram prestamus pariter et decretum.

Acta firmata laudata et iurata fuerunt hec per dictos venditores in civitate Barchinone duodecima mensis iunii anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo tercio. Signum Laurentii Sent Climent, signum Fferrari de Conomines, signum Iohannis de Valle, signum Blanche venditorum predictorum. Qui hec laudamus, firmamus et iuramus dictis die et anno presentibus testibus, discretis Iohanne Michaele, Guillemo Rovira, Petro Loreda et Iohanne Rossella, presbiteris Barchinone, signum Philipi de Ferraria, signum Guillemi de Busquetis, signum Jacobi Pastoris, commissariorum predictorum. Qui volente et consenciente dicto Jacobo Iusti hiis presenti predictam vendicionem et omnia alia et singula supradicta, laudamus, aprobamus, ratificamus et confirmamus eisdem, que auctoritatem nostram prestamus pariter et decretum videlicet, quarta decima die dicti mensis iunii presentibus pro testibus, scilicet firme dictorum Philipi de Ferraria et Guillemi de Busquetis, venerabili Guillemo Columbi, campsores et discreto Ffrancisco de Podiolo, notario civibus Barchinone et firme dicti Jacobi Pastoris, nobili Hugone de Angelaria et Stephano Salvatoris, de domo domini Regis, signum Jacobi Iusti procuratoris predicti.

Qui predictis consencio et ea laudo et firmo proxime dictis die et anno presentibus testibus dictis Guillemo Columbii et Ffrancisco de Podiolo.

Jo Guillem Colom, cambiador de Barchinona, demunt dit ferm les coses demunt dites per rahó de senyoria de mi e dels meus en per tots temps.

16

1393, juny, 17. Barcelona

Ferrer Coromines i Bartomeu de Pont, com a procuradors de Llorenç de Sant Climent, participen a l'acte de presa de possessió de la casa que el dit Llorenç i la seva família han venut a Pere de Casasagia, mercader de Barcelona. Aquest últim entra a la casa i tanca la porta seguint el procediment habitual en les transaccions immobiliàries.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, *Quartus liber vendicionum, stabilimentorum*, 1392-1394, f. 102r.

Noverint universi quod cum Laurencius de Sancto Clemente, neophitus qui tempore sue infidelitatis vocabatur Maçot Evangena, Fferrarius de Conomines, qui antea vocabatur Maçot Ferrer Evangena et Iohannes de Vallo qui solebat nominaro Yuceff Ferrer Evangena, nepotes sive nets dicti Laurencii de Sancto Clemente et Blanca, mater dicti Ferrarii de Conomines que fuit uxor Fferrarii Maçot Evangena, quondam filii predicti Maçot Evangena, que antea vocabatur Alfaquima, conversi cives Barchinone, de et cum consensu et voluntate venerabilium Ffilipi de Ferraria, Guilleumi de Busquetis et Jacobi Pastoris, civium civitatis iam dicte, commissariorum negociorum olim calli judaici dicte civitatis, et Guillemi, camporis civis eiusdem civitatis, domini alodiarii hospicii infrascripti; vendiderint et ex causa vendicionis consenserint venerabili Petro de Casassagia, mercatori civi dicte civitatis, et suis et quibus ipse voluerit perpetuo, totum illud hospicium cum viridario sive orto, operatoriiis, portalibus extra in viis publicis aperientibus et cum portali aperienti in quodam alfondech sive cortal contiguo eidem hospicio, et cum ad emprivio intrandi et exeundi etiam cum animalibus omicis et vacuis per dictum alfondech sive cortal. Et cum fenestris et raialleres introhitibus, exitibus aliis quod iuribus et pertinenciis suis universis, quod superius nominati habebant et possidebant in civitate Barchinone, in vico olim vocato lo call Maior in vico nunc vocato de Sent Honorat, satis propte fontem ipsius vici, et solebat esse liber et ffranchum alodium modo vero tenetur seu tenebitur per venerabilem Guillemi Columbi, campsozem predictum, ratione contractus sive emptionis, quam noviter fecit seu facturus est de morabatinis dicti calli a venerabilibus commissariis supra dictis.

Prout de ipsa vendicione de dicto hospicio cum iuribus et pertinenciis suis, facta et de consensu predictorum, plene constat per instrumentum publicum inde factum in posse notarii infrascripti duodecima die mensis die ipsorum mensis et anni infrascriptorum et eius sigillo sigillarum. Et in eodem vendicionis instrumento dicti venditores promiserunt eidem emptori tradere sibi vel cui voluerit loco sui possessionem corporalem, seu quasi predictorum per ipsos venditorum ut in eodem vendicionis instrumento hec et alia lacius demonstrantur, dictique Laurencius de Sancto Clemente, Iohannes de Vallo et Blanca, mater dicti Fferrarii de Conomines, tradicionis ipsius possessionis aliis occupati negociis personaliter nequirent interesse, constituerunt procuratores. Eorum et cuiuslibet ipsorum certos et speciales ad tradendum dictam possessionem hospicii predicti iuriumque et pertinenciarum eiusdem dictum Fferrarium de Conomines et Bartholomeum de Ponte ibidem presentes et quemlibet eorum, insolem prout de ipsa procuracione plene constat per instrumentum publicum, inde factum in posse notarii infrascripti terciadecima die presentis mensis junii et anni infrascripti, ut in eo lacius continentur; dictique procuratores iamque tradiderint dictam possessionem de predicto hospicio eidem emptori, prout constat per instrumentum factum de ipsa possessione et de eius tradicionem per notarium infrascriptum dicta XIII die mensis preteriti

verum quia illa die dicti venerabilis comissarii negociorum dicti calli, certo modo seu forma, consenserant qui consensus non fuit per dictum emptorem acceptatus nec de eodem fit, in instrumento sue emptionis aliqua mentio emptioni predictae per dictum venerabile Petrum de Casassagia factae qui postea simpliciter et absolute consenserunt eidem emptioni videlicet XIII die dicti presentis mensis junii.

Et dictus Petrus de Casassagia, pro maiori securitate et habundari cautela, requisiverit dictos venditores quate iterum post dictum ultimum comissariorum consensum, traderent sibi iterato possessionem de predictis. Idcirco die martis in terciis que sunt XVII dies junii anno anativitate Domini millesimo CCC XC tercio in presencia mei Petri Granyana, notarii infrascripti, et in presencia etiam Petri Bassa et Ffrancischi Eymereich, mercatoris, et magistri Raymundi de Vilaffrancha, conversi civium Barchinone, testium ad hec specialiter vocatorum et assumptorum dictus Fferrarius de Conomines, nomine suo proprio et etiam ut procurator, una et in solem cum dicto Bartholomeo de Ponte ad infrascripta ut predicatur, constitutus nomine suo proprio et nomine procuratorio antedicto, iterum ad maiorem et habundanteam cautelam et tuicionem, dicti emptoris et suorum tradidit possessionem corporalem seu quasi dicto Petro de Casassagia, emptori de hospicio supradicto cum omnibus iuribus et pertinenciis suis. Et predictam corporalem possessionem seu quasi tradidit sibi inter cetera in hunc modum. Videlicet quod existente dicto Fferrario de Conomines intus dictum hospicium accepit dictum venerabilem Petrum de Casassagia per manea et inmisit eum corporaliter pacifice intus dictum hospicium. Et statim dictus Fferrarius de Conomines dictis nominibus foras sponte exivit dicto venerabili Petro de Casassagia intus in sua pacifica possessione dicti hospicii intriumque et pertinenciarum. Eiusdem remanente clausitque et aperpervit idem emptor ianuas maioris et principalioris portalis hospici supradicti.

Et predicta fuerunt facta in signum vere possessionis per dictum Fferrarium de Conomines nominibus predictis dicto venerabili Petro de Casassagia emptori vere et realiter tradire de premissis per eum pacifice adeptae et retente dictusque venerabilis dictus Petrus de Casassagia emptor dixit predicta non solum corpore imo. Etiam mente et animo possidere et velle retinere de quibus omnibus et singulis sic gestis et dictis peccit et requisivit dictus Petrus de Casassagia sibi et suis fieri et tradi publicum instrumentum seu publica instrumenta, tot quot habere voluerit per me notarium infrascriptum que fuerunt acta die hora loco et anno predictis presente me dicto notario et presentibus, etiam testibus supradictis ad hec vocatis specialiter et assumptis ut fit pro superius continentur.

1393, octubre, 16. Barcelona

Època de pagament dels 9 060 sous pactats per la venda de la casa del carrer de Sant Honorat, venuda per Massot Avengenà i la seva família a Pere de Casasagia, mercader de

Barcelona. El document és encapçalat per Ferrer Coromines, convers, fill de Massot, que actua com a procurador del seu pare i reconeix rebre els diners acordats.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Quartus liber vendicionum, stabilimentorum, 1392-1394, f. 154r-v.

Die jovis xvi die october anno predicto.

In Dei nomine noverint universi quod ego Fferrarius de Conomines, neophitus civis Barchinone, qui olim vocabat Maçot Ferrer Evangena nomine meo proprio et ut procurator generalis cum libera et generali adminastricione constitutus a Laurencio de Sancto Clemente, neophito patruo meo qui olim vocabatur Maçot Evangena, prout de ipsa mea procuracione in qua inter alia est michi data potestas vendendi et alienandi omnia bona sua, et precia recipiendi et apocham et apochas faciendi et firmandi constat plene per instrumentum publicum inde factum in posse discreti Iohannis de Tanor, auctoritate regia notarii publici per totam terram et donacionem dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, xvii die marcii anno anativitate Domini mccc xc tercio presenti et infrascripto. Et etiam ut procurator ad hec et alia constitutus a Iohanne de Vallo, fratre meo, olim vocato Iuceff Ferrer Evangena, prout de ipsa procuracione constat per instrumentum inde receptum in posse discreti Nichilay de Farica, auctoritate regia notarii publici Barchinone, xxv die mensis junii anno presenti et infrascripto. Et ego Blancha, mater dictorum Ferrarii de Conomines et Iohannis de Vallo que fui uxor Ferrarii Maçot Evangena, que olim vocabat Alfaquima, confitemur et recognoscimus vobis venerabili Petro de Casassagia, mercatori civi dicte civitatis, quod solvitis nobis bene et plenarie ad nostram voluntatem, omnes illas novem mille sexaginta solidos monete Barchinone de terno, pro quibus seu quorum precio nos vendidimus vobis et vestris et quibus volueritis perpetuo totum illud hospicium cum viridario sive orto et arboribus cum operatoribus et portalibus extra in viis publiciis, aperientibus et cum portali aperienti in quodam alfondech sive cortal contiguo. Eidem hospicio et ademprio intrandi et exeundi, etiam cum animalibus homistis et vacuis per dictum alfondech sive cortal, et cum fenestris et raialleres in ipso alfondech aperientibus ex abisso usque in celum, introhitibus, exitibus, iuribus et pertinenciis suis universis, quod nos certis titulis sive causis habeamus et possidebamus in dicta civitate Barchinone, in loco olim vocato lo call Maior in vico nunc vocato lo carrer de Sent Honorat satis propte fontem ipsius via quodque solebamus, habere et possidere per liberum et franchum alodium mee, vero tenetur per venerabilem Guillemum Columbi, camsorem Barchinone et sub dominio et alodio suo, ad censum quinquaginta trium morabaratinarum quolibet anno, certis terminis solvendorum ratione contractus sive emptionis morabatinorum dicti calli, quam noviter fecit a venerabilibus comissariis dicti calli. Prout de ipsa vendicione plene constat per instrumentum publicum inde factum in posse Petri Granyana, notario infrascripti, xii die junii proxime preteriti et infrascripti.

Et predictam solucionem fecistis nobis hoc modo videlicet; quod de ipsis de voluntate nostra et mandato venerabilium comissariorum dicti calli solvistis dicto venerabi-

li Guillemo Columbi laudimium sibi domini ratione pertinens ratione dicte vendicionis. Et residuum deposuistis in tabula eiusdem Guillemi campsoris. Et ideo renunciando excepcioni peccunie predicte non numerate et in modum predictum; non solute et doli mali et accioni infactum et omni alii iuri hiis obvianti, facimus vobis fieri et tradi de predictis novem mille sexaginta solidos presentem apocham de soluto per notario infrascripti in testimonium premissorum ac bonum et perpetuum finem et pactum de ulterius non pettendo.

Actum est hoc Barchinone sextadecima die october anno anativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo tercio, signum Ferrarii de Conomines predicti, qui hec nominibus predictis laudo et firmo dictis die et anno presentibus testibus magistro Marquesi Ses Corts, cirurgico, Ffrancischo Vigatani, porterio domini regis, et Arnaldo Maçana, converso civibus Barchinone, signum Blanche predicte, que hec laudo et firmo XXIX die novembris anno predicto presentibus testibus discreto Petro de Puteo, notario Barchinone, ac Fferrario de Podio, cultore civitatis vici.

18

1394, gener, 31. Barcelona

Inventari dels censos dels morabatins que cobra anualment Guillem Colom, canvista de la ciutat de Barcelona, de les cases de l'antic call de Barcelona, corresponents als carrers de Sant Domènec, Sant Honorat i Santa Eulàlia.

ADB, Mensa episcopal, títol iv, Censos de Robres, 1391-1600 (trasllat del segle XVII).⁴⁴

Inventari dels actes de compres de morabatins sobre la casa del call Major, carrers de Sant Domingo, Sant Honorat, y Santa Eulalia de la ciutat de Barcelona, fetas per Guillem Colom, banquer o cambiador de dita ciutat, als comissaris reals de voluntat dels acrehedors de la aljama dels jueus. Carta del señor rey don Joan y doña Violant, reys de Aragó, dirigida als tesorers don Felip de Ferrera, Guillem de Busquets y Jaume Pastor tenint la Reyna per certs títols jurisdicció alta y baixa sobre la aljama dels jueus de Barcelona y sos límits, venint a bé fossen pagats los acrehedors que tenian censals y violaris sobre la dita aljama dels jueus y particulars de aquella en la forma convinguda en los capítols firmats entre dits reys y la cort de una y los sobredits acrehedors de part altra; ab la qual donaren comissió als referits thresores de poder fer obrir los call judaichs de mostrar los carrers, alberchs, y edificis de aquells en lo modo que a ells los aparegués y aquells vèndrer, establir y alienar a fi y efecte fossen dits acre-

44. D'aquest document, només n'hem ressenyat les vendes de morabatins relatives a les cases que afrontaven amb la casa de Massot Avengenà o directament amb l'alfòndec.

hedors pagats en sos respective crèdits. Dada en lo monastir de Sant Cugat del Vallès als 2 de setembre de 1392 en lo any sisè de son regnat. És traslat autèntich altre del mateix de nostra ab letra A.

En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demés comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe (com se ha dit núm. 1º), a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de set morabatins en dits dos terminis tots anys pagadors que rebían sobre tota aquella casa, per la major part de terra fins al cel, y part de terra fins al primer sostre, que fou de Joseff Bolaix, en la present ciutat sita en lo call Major, y en lo carrer antes dit de la Volta, y alashoras de Santa Eulàlia, que afrontaba a orient ab honor de Llorens Sentcliment, antes dit Massot Abengenà, a mitgdia ab lo carrer de Santa Eulàlia, per lo qual té eixida dita casa, y lo portal sota la teulada de la casa que fou de Serva Satorra, a ponent part ab honor que fou de dita Serva Satorram y part ab honor que fou de Bonjue Sahamó; y a tremuntana part ab honor de dit Sahamó, y part ab un carrer o trànsit que allí és, dit és escola de la seu de Barcelona. Lo preu de la present venda són 140 ll moneda de tern, que foren realment pagadas, com apar de la època al preu est acte continuada, y de la pocsessió de dits 7 morabatins al dit Guillem Colom donada.

Nº 9. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demés comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de vuit morabatins que en lo dia de la Circuncisió del Senyor y en lo dia de sant Joan de juny, rebían sobre tota aquella casa de terra fins al cel que possehía Bonjulià Isach Dellell en la present ciutat y en lo call Major y en un alfòndech que tenia eixida en el carrer, antes de Volta y alashoras dit de Santa Eulàlia, que afrontaba de orient ab honor de Bonjulià Sahamó, a mitgdia part ab dit alfòndech, part ab honor del dit Bonjulià y part ab honor de Isach Rossell, quòndam a ponent ab honor de dit Isach Rossell y a tremuntana ab honor del dit Joan de Sant Hilari, prevere y beneficiari de la seu de Barcelona. Lo preu de la present venda son 160 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la pocsessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 11. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demés comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de 6 morabatins de aquella casa de terra fins al cel, que possehian los hereus de Jaya Xam quòndam en la present ciutat en lo call Major y en lo carrer anomenat antes de la Volta y després de Santa Eulàlia, que afrontaba a orient ab honor que fou de Estruch Çatorra, a migtdia ab lo dit carrer de Santa Eulàlia, a ponent part ab honor que fou de Perfet Rossell, y part ab lo alfòndech que allí era, y a tremuntana ab honor de Bonjulià Sahamó. Lo preu de la present venda són 125 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la pocsessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 12. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per líbero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de onze morabatins de aquella casa de terra fins al cel, que Abraham des Forn posseïa en Barcelona en lo call Major, y en lo carrer antes dit de la Font y alashoras de Sant Honorat, que afrontaba a orient ab dit carrer públich de Sant Honorat, a mitgdia ab honor de Crescas Salamó, a ponent ab lo cortal o alfòndech que allí era, y a esta part hi avia una escala per la qual se pujaba a dita casa, y a tremuntana ab honor de Masot Avangènà, quòndam jueu. Lo preu de la present venda són 230 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la pocsessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 13. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per líbero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de vuit morabatins de aquella casa que los hereus de Bernat Çaclosa, antes Estruch Çatorra, posseïan en Barcelona en lo call Major, y en lo carrer antes dit de la Volta, y alashoras de Santa Eulàlia, que afrontaba a orient ab honor de Masot Avangènà, convers, y anomenat Llorens Sentcliment, a mitgdia ab lo carrer de Santa Eulàlia, a ponent ab honor que fou d'en Jaya Xam, y a tremuntana part ab honor de Bonjue Sahamó, y part ab honor de Juseffi Bolaix, quòndam jueus. Lo preu de la present venda són 170 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la pocsessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 18. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per líbero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de sinquanta y tres morabatins de aquella casa de terra fins al cel, que Masot Evangènà posseïa en Barcelona en lo call Major, y en lo carrer antes nomenat de la Font, y alas horas dit de Sant Honorat, que afrontaba a orient ab dit carrer de Sant Honorat; a mitgdia part ab honor de Abraham Desforn, y part ab la entrada o volta de aquell cortal o alfòndech que allí era, y també ab lo mateix alfòndech o cortal, en lo qual la predita casa tenia porta, y algunas finestras, y part ab honor de Jafudan lo Vells, a ponent part ab honor de Salamó de Camprodon, y part ab honor de Estruch Adret, y part ab honor de Mahir lo Vells, y a tremuntana part ab dit honor de Mahir lo Vells, y part ab lo carrer que's va del carrer de Sant Honorat al carrer de Sant Domingo. Lo preu de la present venda són 1 060 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la pocsessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 23. En poder de Francisco d'Alsamora notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per líbero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de set morabatins i mitg sobre aquell hospici, o casa de terra fins al cel, que los hereus, y successors del quòndam Isach Rossell posseïan en la ciutat de Barcelona en lo call Major y carrer dit de la Volta, y alashoras de Santa Eulàlia, que afrontaba a orient

part ab honor que fou de Bonjua Isach Delell, y part ab un alfòndech que allí era, y part a saber del primer sostre en amunt ab honor que fou de Jayaxam, a mitgdia ab dit carrer de Santa Eulàlia, a ponent ab honor que fou de Vidal Sescalet. Lo preu de la present venda són 150 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 38. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de quinse morabatins sobre tota aquella casa de terra fins al cel que Llorens Sentcliment possehia en lo call Major de Barcelona y en lo carrer de Santa Eulàlia, antes nomenat de la Volta, que afrontaba a orient ab honor del capítol de la seu de Barcelona, a mitgdia ab dit carrer, a ponent part ab honor que fou de Estruch Satorra, quòndam jueu, y part ab honor de Juseffi Bolaix, y a tremuntana ab un carrer o trànsit per lo qual se anaba a la escola major de la seu de Barcelona. Lo preu de la present venda són 300 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 52. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de vint y un morabatins de aquella casa de terra fins al cel, que Estruch Adret possehia en lo call Major de Barcelona y en lo carrer dit de Sant Domingo, que afrontaba a orient part ab honor de Massot Evangenà, y part ab honor de Mahir lo Vell, a mitgdia ab honor de Salomó Camprodon, a ponent ab lo carrer de Sant Domingo, y a tramuntana ab altre carrer per lo qual se anaba del carrer de Sant Domingo al carrer nomenat de la Font, y vuy de Sant Honorat. Lo preu de la present venda són 420 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 62. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de vuit morabatins, que en lo [...] aquella casa de terra fins al cel, que Salomó Camprodon possehia en lo call Major de Barcelona y en lo carrer antes dit de la Sinagoga Major, y alashoras nomenat de Sant Domingo, que afrontaba a orient part ab honor de Jafudà Llobell, y part ab lo hort o eixida de la casa de Massot Evangenà, a mitgdia ab honor de Estruch Mercadell, a ponent ab dit carrer de Sant Domingo y a tremuntana ab honor de Estruch Adret. Lo preu de la present venda són 160 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 78. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de nou morabatins de aquella casa de terra fins al cel que Jaffudà

Llobell posseïa en Barcelona y en lo call Major, antes dit lo judaisme de dita ciutat, y en un alfòndech que era cerca lo carrer nomenat de Sant Domingo y en la entrada del mateix carrer a la part de la plassa de Sant Jaume, que afrontaba a orient ab honor de Massot Evangenà, a mitgdia part ab dit alfòndech y part ab honor de Vidal Tolosa, a ponent part ab honor de Estruch Mercadell y part ab honor de Salomó de Camprodon, y a tremuntana ab honor de dit Massot Evangenà. Lo preu de la present venda són 180 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 80. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe, a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de quinse morabatins sobre aquella casa de terra fins al cel, que Crescas Salomó posseïa en lo call Major de Barcelona y en lo carrer antes dit de la Font, y alashoras de Sant Honorat, que afrontaba a orient ab dit carrer públich, a mitgdia part ab t. y part ab honor de Estruch Crescas, a ponent ab honor de Vidal de Tolosa, y a tremuntana part ab lo alfòndech que allí era y part ab honor de Abraham des Forn. Lo preu de la present venda són 300 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 81. En poder de Francisco d'Alsamora, notari públich de Barcelona, als 7 agost de 1393 Felip Ferrera y demás comissaris feren venda perpètua per llibero y franch alou, ab tot lo dret de domini directe a favor de Guillem Colom y dels seus, de tot aquell ànnuo cens de set morabatins sobre aquella casa de terra fins al cel, que Bonjua Sahamó, e sos hereus posseïan en lo call Major de Barcelona y en lo alfòndech que tenia cipiada al carrer de la Volta, alashoras anomenat de Santa Eulàlia, que afrontaba a orient ab honor que fou de Juceff Bolaix, a mitgdia part ab honor de Estruch Saporita, y part ab honor de Jaia Xam, a ponent part ab un alfòndech que allí era y part ab honor de Joan de Sant Marí, prevere y beneficiat de la seu, y part ab un carrer y trànsit per lo qual se anaba a la escola de la seu. Lo preu de la present venda són 140 ll moneda de tern, que realment foren pagadas com apar de la època al preu de est acte continuada y de la possessió donada a dit Guillem Colom.

Nº 84. En poder de Joan Pou, per autoritat del senyor Rey de Aragó notari públich, als 31 janer de 1393. Pere Cardona com a substitut del venerable Berenguer de Cornellas, prior ab facultat de substituir del sereníssim senyor Joan, y de Dona Violant, reys de Aragó, com del poder y de la substitució consta, y per los motius tot llargament mencionats en lo exordi de la present, y ab especial potesta de fer venda a l'infraescrit de aquells vuitanta dos morabatins i mitg que per sentència espectaban a Sas Magestats sobre diversas propietats situadas en lo call de Barcelona e inseguint dit poder fa venda de dits 82 morabatins i miyg en franch alou a favor dels venerables Felip de Ferrara, Guillem de Busquets, y Jaume Pastor, comissaris per estas y altres cosas nomenats per ditas Sas Magestats, y en la distributiva com se segueix.

Ítem dos morabatins y mitg en dita ferta pagadors que fèyan los hereus de Moysès Bolax per rahó de aquella casa de terra fins al cel que posseïan en lo call, qual afron-

taba de una part ab honor de Llorens de Santcliment, antes nomenat Massot Evangena; de altra part ab Estruch Satorra, y de otras dos parts ab los carrers públichs.

Ítem sis morabatins que en la festa de Cabanellas rebían de Estruch Adret de Cervera per rahó de aquells dos obradors contiguos que obrían al carrer públich de terra fina al primer sostre, y sota la casa que dit Adret possehía en lo call, que afrontaba de una part ab honor de Llorens de Sant Climent, antes Massot Evangena, de altra part ab honor de Salomé de Camprodon, y de altra part ab lo carrer públich.

Ítem tres morabatins que en lo día de Pasqua rebían per rahó de aquella casa o cambra de terra fins al primer sostre, situada cerca lo peu de la escala de la casa que Jaffudà Llobell possehía en dit call, y esta casa afrontaba de una part ab honor de dit Llorens de Sant Climent, de altra part ab honor de Vidal de Tolosa, de altra part ab la casa nomenada lo Cortal, y de altra part ab lo carrer públich.

19

1394, octubre, 8. Barcelona

Carta dels reis Joan i Violant autoritzant Pere de Rajadell a treure els cadàvers que té dins un pou a la casa que ha comprat a Massot Evangena en el call Major de Barcelona, al carrer de Sant Honorat. Li concedeixen el permís per poder enterrar els cossos en altres parts de la ciutat, com ara Montjuïc.

ACA, Cancelleria, reg. 2042, f. 23v.

MITJÀ SEGUÉ, Marina (1948). «Pedro de Rajadell y su biblioteca jurídica». *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* [Barcelona], 1, p. 86-88.

Nos Yolans Dei gracia, etc. Visa quadam litera serenissimi domini Regis, mariti et domini nostri carissimi, huius serie: Ioannes Dei gracia rex Aragonum etc. Fideli nostro Petro de Raiadello in Decretis licenciato, civi Barchinone, salutem et gratiam. Quia vos, puteum vestrum ex tot de facto repletum sive reblerch qui est in hospicio vestro, quod a Laurencio de Sancto Clemente, qui antea Massot Evangena vocabantur, et a suis nepotibus sive nets neoffitis emistis in olim callo Maiori iudayco civitatis iam dicte in vico sive carraria quod nunc Sancti Honorati nominatur, constructi in quo puteo quamplurima corpora iudeorum tempore excidii seu destructionis dicti calli etiam de mandato, ordinacione seu licencia baiuli seu aliorum officialium Barchinone, ut dicitur, tunc proiecta et modo etiam sepulta et subterrata existunt, evacuare et scombrare seu mundari facere cupitis, vobis et vestris et quibus volueritis facultatem seu potestatem liberam et plenariam omnimodam damus et concedimus cum presenti evacuandi et scombrandi ac mundandi quodcumque et quocienscum-

que et cum quibusvis et prout vobis seu vestris placuerit puteum vestrum antedictum et in alio loco infra dictum vestrum hospicium vel in Monteiudaico aut in litore maris vel alibi prout vobis magis videbitur faciendum seu etiam oportunum, cadavera et ossa dictorum mortuorum translatandi et mutandi ac substrahendi vestris proprie voluntate et auctoritate nostra et carissime Regine consortis nostre et officialium nostrorum et suorum ac quorumcumque aliorum subditorum cuiuscumque legis condicionis et status existencium presencia concensu licencia seu auctoritate [...] petitum seu expectatis. Quoque ut omnis materia et occasio molestacionis inquietudinis et vexacionis a vobis et bonis vestris et vestrorum tollatur penitus et precindatur, si qua ibidem sint et reperiantur bona seu res cuiuscumque numeri, generis et speciei seu valoris, illa omnia usui proprietati ac dominio vestris et vestrorum penitus adquirantur et sint vestra propria et vestrorum illaque de regie plenitudine potestatis ex certa sciencia pro habundanti cautela mera liberalitate seu munificencia nostra vobis et vestris damus in perpetuum cum presenti ut de illis omnibus vestras facere possitis omnimodas voluntates sic quod per nos vel per carissimam nostram consortem vel per officialem seu officiales nostros vel suos pro premissis vel eorum aliqua occasione in persona vel in bonis civiliter vel criminaliter aut alis quovis modo nullo modo unquam tempore in iudicio vel extra conveniri inquietari impeti seu molestari possitis, mandantes firmiter et expresse per hanc eandem gubernatori generali eiusque vices gerentibus ac baiulo generali Catalonie vicario et baiulo Barchinone eiusque et eorum locatenentis presentibus et futuris et comissaris nostris et dicte carissime consortis nostre in causis seu negociis dicti enim Calli et eius singularium specialiter deputatis et de cetero deputandis ceterisque officialibus et subditis nostris presentibus eius singularium specialiter deputatis et de cetero deputandis ceterisque officialibus et subditis nostris presentibus et futuris sub nostre ire et indignacionis incursu quatenus presentem nostram concessionem facultatem et largicionem teneant perpetuo et observent et ab omnibus aliis teneri faciant perpetuo et inviolabiliter observari quibusvis provisionibus et mandatis sub quavis verborum forma in contrarium factis et de cetero faciendis obsistentibus nullo modo abdicantes eis et ipsorum cuilibet omnimodam potestatem contrarium faciendi ac decernentes, ex certa sciencia. Huius serie irritum penitus et inane quitquid a quoque scienter vel ignoranter contra premissa vel eorum aliquod contigerit attemptari. Datum Dertuse sub nostro sigilo secreto XVI die octobris anno a nativitate Domini M CCC XCIII. Rex Ioannis. Tenore presentis ad vestri dicti [Petri] de Raiadello qui circa dicti domini Regis arque nostra servicia sepe libenter itenditis humilem supplicacionem propterea nobis factam omnia et singula in litera preinserta contenta, hoc tamen adiecto, quod ubi vos ipsa cadavera sive ossa extra dictam vestram domum contingat extrahere, illa, ad dictum Montemiudaicum teneamini translatare et in illo facere subterrari rata et grata habentes ea de certa sciencia confirmamus et nichilominus si aliqua bona reperiantur in dicto puteo cuiuscumque numeri, generis vel [speciei] aut valoris existant ad nos pertinencia quovis modo illorum vobis dicto Petro de Raiadello medietatem gracie concedimus et donamus ad faciendum de eisdem vestre libitum voluntatis, mandantes per hanc eandem universis et singulis officialibus

nostris presentibus et futuris et locatenentibus eorumdem quatinus conservent seu non contraveniant seu aliqui contravenire permitant quovis racione vel causa. In cuius rey testimonium hanc vobis fieri iussimus secreto sigillo munitam. Datum Barchinone VIII die octobris anno a nativitate Domini M CCC XCIII.

20

1394, desembre, 4. Barcelona

Pere de Casasagia, mercader de Barcelona, fa cessió de la casa que ha comprat a Massot Avengènà i a la seva família, a favor de Pere de Rajadell, jurista de la ciutat de Barcelona.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, 20 d'octubre de 1394 - 13 de setembre de 1396, f. 22r-v.

Noverint universi quod ego Petrus de Casassagia, mercator civis Barchinone, confiteor et in veritate recognosco vobis venerabili Petro de Raiadello, in decretis licenciato civi dicte civitatis, quod illam eptionem quam ego feci cum instrumento publico inde facto in posse Petri Granyana, notarii infrascripti, duodecima die mensis iunii anno a nativitate Domini M CCC XC tercio a Laurencio de Sancto Clemente, neophito noviter tunc ad fidem Catholicam converso, olim vocato Maçot Evangena et a Fferrario Conomines, qui antea vocabatur Maçot Ferrer Evangena et Iohanne de Vallo, qui solebat vocari Iucef Fferrer Evangena, nepotibus sive nets dicti Laurencii de Sancto Clemente, et a Blanca, conversa, olim vocata Alfaquima, uxore Fferrarii Maçot Evangena quondam, matre dicti Fferrarii de Conomines, neofitis precio videlicet, novem mille sexaginta solidos barchinonenses, de toto illo hospicio cum orto sive exita eiusdem contiguo et cum operatoriiis et portalibus extra in duabus viis publicis aperientibus et cum portali aperienti in quodam cortale sive alfondech qui est, ad latus ipsius hospicii versus meridiem sive plateam Sancti Jacobi dicte civitatis et ademprivo libere intrandi et exeundi etiam cum animalibus onustis et vacuis per dictum alfondech sive cortal, usque in viam publicam et cum fenestris et raialleres in ipso alfondech aperientibus sive aspicientibus. Et cum introhitibus, exitibus, iuribus et pertinenciis suis universis, ex abisso usque in celum quod et que superius nominati habeant et possidebant in dicta civitate Barchinone et locoto olim vocato lo call Maior in vico nunc vocato de Sent Honorat. Et tenebant sive teneri spectabant sicut et nunc tenetur per venerabilem Guillemus Columbi, campsores Barchinone et sub dominio et alodio suo ad censum quinquaginta trium morabatinorum bonorum alfonsinorum auri fini et ponderis recti anuantim perpetuo solvendorum scilicet, medietatem in festo Sancti Iohannis mensis iunii et alteram medietatem in festo Circumcisionis Domini, ut in dicto instrumento dicte mee emptionis hec et alia lacius continentur in quo hospicio statim factam dictam emptione vos intimastis et vestram habitacionem continu-

am fecistis, tanquam in re vestra propria et facitis eorum modo, de presenti feci revera nomine et ad oppus vestri et vestrorum et de peccunia vestra solvi precium supradictum licet instrumentum et instrumenta dicte emptionis et apoce precii predicti, ac possessionis eiusdem sub meo tamen nomine sint concepta et de vobis in eisdem mentio nulla fiat.

Et ideo volendo vobis et vestris ut convenit agnoscere bonam fidem et non discedere in aliquo atramite huiusmodi veritatis. Gratis ex certa sciencia, ex causa predicta et aliter eis meliori via modo et forma quibus vobis et vestris perpetuo melius prodesse possit ac valere confitens et recognocens, hec omnia vera fuisse et esse docedo et mando vobis et vestris et quibus volueritis perpetuo, omnia iura et loca omnesque acciones et vices meas reales et personales, mixtas, utiles et directas, ordinarias et extra ordinarias, ac alias quascumque que michi et meis competunt et competere possunt ac debent seu adquisitesunt eo quia dicta instrumenta sub meo nomine fuerunt et sunt concepta in predictis per me ut predictur, ad oppus vestri veraciter emptis et contra quascumque personas et res ratione vel occasione. Quibus iuribus et accionibus supradictas possitis vos et vestri et quos volueritis perpetuo libere uti et experiti, agendo scilicet, et reponendo, defendendo, excipiendo, proponendo et replicando. Et predictum hospicium cum iuribus et pertinenciis suis universis tanquam vestrum proprium tenendo et illo utendo vendendo, donando et alienando et omnia alia faciendo in iudicio et extra iudicium, sicut de re vestra propria quecumque et quemadmodum, ego facere poteram ante huiusmodi recognicionem et iurium cessionem et posse nunc et etiam postea quamdocumque. Ego enim facio et constituto vos et vestros in hiis dominos et procuratores ut in rem vestram propriam vosque in locum et ius meum statuo, atque pono ad faciendum inde vestre libitum voluntatis insuper convenio et promito vobis per me et omnes heredes et successores meos, quod predictas recognicionem et iurium cessionem ac omnia alia et singula supradicta rata, grata et firma perpetuo habebis, tenebo et observabo ac tenere et iure causa vel etiam ratione sub bonorum meorum obligacionem.

Actum est hoc Barchinone vicesima quarta die decembris anno anativitate Domini M CCC XC quarto signum Petri de Casassagia predicti qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabilis Ffranciscus de Casassagia, frater dicti Petri de Casassagia, et Raymundus Magistri, mercatores cives Barchinone.

21

1396, juliol, 10. Barcelona

Inventari dels béns de Pere de Rajadell, difunt jurista de Barcelona. Inclou els seus béns existents dins la casa que tenia al carrer de Sant Honorat, a l'antic call Major de Barcelona. Antigament la casa era del jueu convers Massot Avengenà.

AHPB, Notarials, Barcelona, Pere Granyana, Manual de requeriments, 18 d'agost de 1329 - 29 de novembre de 1403.

MITJÀ SEGUÉ, Marina (1948). «Pedro de Rajadell y su biblioteca jurídica». *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* [Barcelona], 1, p. 88-104.

Noverint universi, quod ego, Constanca qui fui uxor Thome Leopardi, quondam, mercatoris civis Barchinone et ego Constantina dictorum conjugum filia que fui uxor venerabilis Petri de Raiadello, quondam, licenciati in Decretis civis dicte civitatis, tutrices et curatrices ac directrices testamentarie una cum venerabili Petro de Casasagia, qui dicta tutela quantum ad presens uti noluit nec eidem renunciare et duos seu duas nostrum et ipsius sine dictincione seu differencia sexus qui et que ipsa tutela uti vellent date [sic] et assignate [sic] per dictum honorabilem Petrum Raiadello in eius ultimo testamento, quod fecit et ordinavit in posse Petri Granyana, notarii infrascripti, sexta decima die februarii anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto presenti et infrascripto, personis et bonis Michaelis, Petri, Thome, Iohannis et Agnetis, dicto venerabili Petro de Raiadello et michi dicte Constantine filiis comunibus, attendens quod tutores et curatores mox, postquam dati constituti et assignati sunt de bonis illorum, quorum tutelam gerunt, inventarium facere tenentur et debent, idcirco, nos, dicte tutrices, nomine tutorio predicto, et ego etiam dicta Constantina que fui uxor dicti venerabilis Petro de Raiadello, ut usufructuaria omnium bonorum et iurium que fuerunt dicti viri mei, per eundem virum meum relicta in dicto eius ultimo testamento et etiam ut tenens et possidens ac tenere et possidere debens iuxta scriptam et laudabilem consuetudinem Barchinone Perpiniani editam, bona omnia que fuerunt dicti viri mei ypothecata et obligata pro dote sponsalicio et aliis iuribus meis, propter doli maculam evitandam omnisque fraudis suspicionem tollendam et ne bona hereditaria dictorum pupillorum occultari valeant modo aliquo seu necligencia deperiri et etiam uti valeamus beneficiis heredibus inventarium facientibus a iure concessis de bonis que invenimus in dicta hereditate seu que dictus testator tempore mortis sue possidebat, cum hoc venerabili signo Crucis presens inventarium seu repertorium facere procuravimus, quodquidem inventarium cepit exordium decima die iulii proxime preteriti qua die corpus dicti venerabilis Petro [sic] de Raiadello fuerat traditum ecclesiastice sepulture in continenti videlicet post publicationem testamenti eiusdem.

Primum igitur invenimus in dicta hereditate un alberch en lo qual lo dit deffunt habitave ab entrades e axides, drets e pertinencies sues, lo qual, lo dit deffunt havia e possehia en la ciutat de Barchinona, en lo loc olim appellat lo call Major, ara appellat lo carrer de Sant Honorat, lo qual alberch solia ésser d'en Maçot. Ítem un altre contiguu al prop dit. Ítem un altre alberch contiguu a l'altre alberch prop dit.

Ítem en la entrada del dit alberch trobam IIII peces de pedres grans; ítem un banch ab IIII peus; ítem una concha gran menys de peus.

Ítem en una casa de front del dit alberch contigua a l'ort o retrecurtal del dit alberch e en l'ort que havie, una partida de xxx bigues d'àlber noves; ítem VI post curtes

de Solsona grosses; ítem una scala de XIII scalons; ítem una stora de palma de porguar oldana; ítem III perestatges de finestres vells; ítem tro una somada de serments.

Ítem en una casa o botigua pochà qui és baix après de l'ort: primerament dues geres oliveres byudes; ítem un bastiment de fust obs de tenir drap encerat en finestra; ítem un quarter de carn salada devant.

Ítem en una cambre baxa on jahien los scudés: primerament un lit de v posts ab sos petges e màrfega plena de palles e un matalaff de canamaç blanch deiús e de sobre e un travasser poch squinçat; ítem un parell de lançols de canamaç de III teles; ítem una flaçada de borra blava ab una lista blanca als caps; ítem una altra flaçada de lana blanca ab listes vermelles als caps; ítem un altra flaçada de lana tota listada ab listes burelles e blaves oldana; ítem un blanch devant lo lit, ítem un tapiç morisch de diverses colors.

Ítem en la casa del saller: primerament v bótes de mena buydes; ítem III carratells buyts poquets; ítem unambut gran de trafalgar; ítem II parells de portedoras; ítem dues pimenteres grans de terra verdes; ítem dos bugadés de terra grans, la un trencat; ítem una caixa de fust de dos caxons appellada farinera de capacitat de VIII en VIII quarteres; ítem unes andes de fust; ítem un librell de terra gran ops de pastar; ítem dos trossos de cabirons de fust vells.

Ítem en una casa après del seller: primerament una scala de VIII scalons e v postvelles e II banchs de lit; ítem qualsque CC pedres de fill; ítem una peça de xamallot vermell de frana de III fils; ítem una gramalla de xamallot vermell forrada de tafatà vert nova; ítem una altre gramalla de hom de xamallot trenat forrada de tafatà vermell; ítem un basinet ab son capmal de ferrer de miga boca; ítem una peça de arnès de ferro apta a portar devant lo pits; ítem una altre peça de ferrer; ítem unes faldes de launes de ferre; ítem dues cuxeres de ferre e dues greves dos gardebraços e dos devant braços de ferre; ítem dos guantellets de ferre.

Die jovis xx die julii anno predicto. Ítem en lo portxo o menjador del dit alberch: primerament una taula plegadiça ab sos petges; ítem un banch ab III peus devant la taula; ítem una cadira de fust al cap de la taula, ítem uns lances de fust menys de senyal; ítem vuyt lances; ítem un glavi lonch; ítem dos apavesos vermells; ítem una ballesta ab son croch e ab cuberta de canemàs blau; ítem un pagès de fust obs de cenir lumanés; ítem un fogó rodon poch de ferre; ítem una pica de pedra qui stà en la paret sobre dos permòdols; ítem dos cantes de terra verts; ítem VI recolsadós.

Ítem en la cuyna del dit alberch: primerament uns fogons de ferre de III cases; ítem altres fogons de ferre de III cases; ítem un cap d'aster de ferro; ítem una olla de coure de capacitat XII scudelles d'aygua, ítem dues olles de coure mitjanceres; ítem III olles de coure poques; ítem un morter de coure ab sa mà, ítem un bací de lautó, ítem una bacina pochà de aram, ítem dos asts de ferre, un gran e altre poch, ítem dues bramadores e dues loces de ferro; ítem dos mortés de pedra; ítem dos talladós de fust grans de tallar e II poch, ítem III scudelles de fust; ítem III boixs de fust e III culleres de fust; ítem dues paelles cascades ab una giradora, ítem v lumaners de ferro, ítem una cassa d'aram gran, ítem un bugader gran enserpeyat; ítem una caldera pochà, ítem altre caldera maior; ítem un rahora; ítem un arquibanch de III cases; ítem III cassolles d'aram cascades.

Item en una cambra o sala gran sobre lo portal del dit alberch: primerament un vayrat entorn la paret ab alguns senyals entorn; ítem una taula plaguadissa mijancera ab sos peus; ítem un banchal de lit sens encaxament; ítem un caval de fust; ítem una sella nova de cavalcar muller e i fre ab capsanes negres, ítem una taula appellat dracedor de fust vell; ítem una cadira de fust quaix nova; ítem un armari gran per tenir pa, ítem IIII pavesos vermells sens alcun senyal, ítem dues servidores de terra de màlica, ítem una scudella de terra rodona de màlichia pintada ab son cubertor, ítem un papagay ab sa gàbia.

Ítem en una cambre après de la prop dita casa e sobre lo portal o front del dit alberg constrahida: primerament un lit de vi post ab sos petxes e màrfegua plena de palles; ítem dos matilaffs cuberts de canamaç blanch dessus e deíús; ítem un travasser cubert de fustani matalasser blau; ítem un banchal devant lo lit sens encaxament; ítem v peces de cortines blaves ab v senyals en cascuna peça; ítem una roda de fust apte a tenir libres en l'estudi; ítem un armari de fust de dues cases buyt; ítem un stoch cubert de cuyr negre; ítem una spasa guarnida de cuyr vermell; ítem un broquer poquet; ítem un basalart guarnit de cuyr negre; ítem una servellera, ítem IIII darts, ítem un parell de esperons daurats de brocha; ítem uns altres spons antichs; ítem uns stivals de cuyr negre; ítem III troços de brandons, ítem un canalobret nou de ferre d'estudi; ítem IIII peces de golfs, ítem un forrellat e pany de ferre nou ab son compliment; ítem VII passadós; ítem un banchal oldà, ítem un cofre encuyrat e enleunat de pocha valor: primerament dos jupons la un de fustani, l'altre de drap fets a l'antigor, ítem dos parells de calses de hom vermelles de verni oldanes, ítem dos caperons blaus de Mallines, ítem una gramalla de Bruxelles de grana vermella forrada de vays; ítem una cota del dit drap forrada de drap d'aynes blanchs, ítem una cota de Bruxelles de grana vermella forrada de tafetà vert quaix nova; ítem un caperó del drap de la dita cota, ítem dos caperons vermells forrats de tafetà vert; ítem un caperó morat forrat de tafetà vert; ítem un caperó blau forrat de tafetà vermells, ítem un caperó de drap negre; ítem una cota de drap de florentí blau forrada de tafetà vert; ítem un barret vermell de grana, ítem un altre barret negre.

Ítem en l'estudi del dit alberch: primerament un cofre semblant al prop dit en què eren les robes següents: primerament una cota de hom de drap vert de florentí forrada de vays; ítem una gramalla de florentí blau forrada de vays; ítem un caperó blau de pocha valor; ítem altre caperó negre oldà.

Item die veneris XXI die julii anno predicto XCVI. Ítem, en una altre cambre qui és sobre lo recortal o ort del dit alberch e en la qual lo dit deffunt morí: primerament un lit de VII posts ab sos petges e màrfegua plena de palles; ítem dos matalafs de IIII telles cubertes de fustany matalaser damunt e dessus; ítem un travasser cubert del dit fustany ple de fluxel; un parell de lançols de canamaç de IIII telles ja oldans qui eren sobre lo dit lit; ítem v peces de cortines verdes ab un senyal de Raiadell al sobrecel; ítem un artibanch vert de dos cases; ítem un matalafet cubert de fustany matalafer demunt e deíús cubert de canamàs groch; ítem un lit petit ab IIII posts de sos petges ab màrfaga

plena de palles; ítem un matalafet de campanya cubert demunt de canyamàs blau e deíus de canyamàs groch; ítem un pagès gran.

Ítem en la reacambre qui's té ab la dita cambre on lo dit defunt morí foren trobades les robes següents: primerament un lit de IIII posts ab màrfagua plena de palles, ítem un matalaf cubert demunt e deíus de canyamàs blanch; ítem un travasser cubert de fustany matalafer de pocha valor, ítem un arquibanch de dues cases, ítem un travasser cubert de fustany matalaffer de pocha valor; ítem una stora de peret scachada veylla.

Ítem en la dita cambre qui és sobre lo dit recortal o ort del dit albech: ítem un cofre blanch pintat enlaunat foren trobades les robes següents: primerament una vànova de obre de payns de cotonina de II telles cuberta de drap del grosser, ítem una altre vànova de v telles de drap de li grosser de pocha valor; ítem una vànova de IIII telles de drap de li ab diverses obratges; ítem una altre vànova de drap de li de v telles botonada de pocha valor; ítem una vànova bastada de drap de li de v telles; ítem VII parells de lançols de canyamàs de III telles cascun; ítem VI parells de lançols del dit drap de poca valor; ítem III cuyres de pocha valor; ítem un cofre blanch pintat enlaunat on foren atrobats los dits lançols de canyamàs; ítem un cofret petit tot pintat foren atrobades les joies següents: primerament una corretge d'argent ab parge vert daurada; ítem un parell d'anells grans la un de balaix e l'altre de maracde ab vergues d'or; ítem un anell ab pedre de balaix petit ab verga d'or, ítem un anell ab la pedra de turquesa ab verga d'or, però vol la dita dona que les dites joies, ja't sia sien stades meses en lo present inventory no sia perjudicada en res a son dret; ítem un cofre blanch enlaunat pintat foren atrobades les robes següents: primerament un parell de lançols de drap de li amples de dues telles; ítem un altre parell de lançols de drap de li de III telles; ítem dos parells de lançols de drap de li de IIII telles cascun; ítem dos parells de lançols de drap de li poquets de III telles cascu; ítem un parell de lançols oldans de cànem de IIII telles cascu; ítem un altre cofre blanch enlaunat pintat on foren atrobades les robes següents: primerament una tovalla de campanya; ítem v tovalles de campanya aldanes; ítem VI tovalles de li les tres ab listes blaves e les altres totes blanques de pocha valor, ítem VII tovalloles de li totes blanchas de pocha valor, ítem dos tovalloles oldanes; ítem IIII tovalloles de cotonina grossetes per axugar mans, ítem VI tovallons de stopa; ítem xv tovallons de stopa de campanya, ítem VII tovalloles de stopa noves de campanya; ítem VII tovalles de stopa noves; ítem III tovalles de stopa noves; ítem XVIII tovalloles de li noves; ítem ix tovalloles de stopa noves; ítem xv tovallons en una peça de stopa e de li nous; ítem altres xv tovallons del dit drap en peça; ítem dos cots de drap de Perpenyà e dos mantells de borrell la un dels dits mantells és de mustiveller e l'altre de Perpenyà; ítem un mantell morat de drap d'Ipre de la sisa maior, ítem una manteta de borrell de drap de Perpenyà; ítem un axelló vermell de cobrir lit; ítem una gramalla negra de drap de Perpenyà folrada de pell negre d'ayins, ítem una cota negrea del dit drap de la dita pell folrada, ítem un mantó de verni de ferret folrat de xamellot blau; ítem una cota de verni de ferrer folrada de saya blava; ítem un armari de dues cases de pocha valor; ítem un day; ítem tres canalobres de ferro la un gran e los dos pochos; ítem un cofret petit enlaunat encuyrat de cuyr pelós.

Ítem, en la una de les cambres sobiranes la qual és de sobre l'estudi e servia per a despena foren atrobades les coses sagüents: primerament una pastera de pastar ab sos peus; ítem dues saques buydes per tenir forment; ítem v gerres grans buydes per tenir oli; ítem III sadassos la un de ceda e los dos de serras.

Ítem en una altra cambra sobirana la qual es sobre la cambra maior qui és sobre lo recortal o ort el dit alberch, on foren atrobades les robes sagüents: primerament un lit de iv posts ab sos petges ab màrfegua plena de palles; ítem una flaçada de borra blanca ab listes vermelles; ítem una altra flaçada borella ab listes blanques e vermelles; ítem dues flassades de lana la una ab listes vermelles grogues e borelles e l'altra ab listes blanques vermelles e grogues; ítem un drap de paret vert ab senyal de Rajadell; ítem II draps verts ab lo dit senyal, ítem una posta gran; ítem una altra post gran de ciprés; ítem un banch de pocha valor; ítem un scriptori de pocha valor, ítem vi camises e vi bragues del dit defunt; ítem IIII senalles e un paneret; ítem un peus de debanadore de ferro.

Ítem una altra cambra sobirana sobre foren atrobades quelques quarteres de forment; ítem un garbeg de porgar forment; ítem dues posts de portar pa; ítem una taula gran ab sos peus; ítem una altra taula pocha ab sos peus.

22

1400, juliol, 2. Barcelona

Capbreu dels censos dels morabatins de les cases de l'antic call Major de Barcelona que cobrava Jaume Colom, fill del difunt Guillem Colom, canvista de Barcelona.

ACB, Extravagants, Censos de Jaume Colom, 1400-1404.

Llibre I

[f. 1r] Llibre dels censal de M XLV morabatins en liure e ffranch alou, qui morabatí de IX sous per cascun morabatí fan CCCC LXX lliures v sous, los quals l'onrat en Jacme Colom, fill de l'honrat en Guillem Colom, reeb cascun ayn entre II termes, ço es la meytat en la festa de Ninou e l'altre meytat en la festa de sant Johan de juny, sobre diverses propietats qui són en lo olim cayll Maior de la ciutat de Barchinona, situat proper la plaça de Sant Jacme, lo qual libre he fet jo Ffrancesch Loral, procurador del dit Jacme Colom, ab carta feta en poder d'en Gabrel Canyellas, notari de Barchinona, a II dies de juliol l'any M CCCC. E comensí de usar de la dita procuració jo dit Ffrancesch Loral en la festa de Sant Johan de juny del dit any.

[f. 1v] Clàusula qui fa entre en les vendes qui's fan de les propietats del cayll en lo present libre contegudes.

Et teneo per venerabilem Iacobum Columbi, civem Barchinone, filium venerabilis Guillemi Columbi, olim campsoriis civis dicte civitatis, ut proprietarium succeden-

tem in hiis ipsi patri suo. Et per ipsum Guillemum Columbi ut usufructuarium tamen in firmis facisti et laudimis inde provenientius de tota vita ipsius Guillemi Columbi tamen. Et post mortem ipsius Guillemi Columbi ex toto per dictum Jacobum Columbi. Et sub dominio et alodio ipsius Jacobi Columbi et suorum.

Salvis tamen semper in et supper predictis que vobis vendo censi iure, etc. Dicti venerabili Jacobi Columbi et suorum.

Et est sciendum quod firmie fatice et laudimia ratione dictorum morabatinorum provenientes et provenientiam sunt et esse debent dicti Guillemi Columbi de tota vita sua tamen ratione retencionis inde per opsim facte in donacione quam de dictis morabatinis inter alia fecit dicto Jacobo Columbi, filio suo, post obitum vero dicti Guillemi Columbi ipse firme fatice et laudimia sunt et esse debent dicti Jacobi Columbi et suorum ut in instrumento de dicta donacione facto seu recepto in posse Arnaldi Piqueirii, notario publici Barchinone, vicesima nona die junii anno a nativitate Domini M CCC nonagesimo octavo hec et alia laicius continentur.

Forma de firmar les cartes per rahó de senyoria.

Jo, Guillem Colom demunt dit, les dites coses ferm per rahó de senyoria, cens dret e senyoria del dit Jacme Colom e dels seus e de un segons les forma demunt dita en totes coses tots temps salves.

[f. 17v] Pere Casasagia altra casa al carrer de Santa Eulàlia, que era de Bonjuha Samuel. Paga 13 morabatins.

[f. 18v] Pere Casasagia altra casa al carrer de Santa Eulàlia, que era de Bojuha Issach Dalell. Paga 8 morabatins.

[f. 19v] Jaume Esgleyas, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona, per cens i alberg que li comprà a Pere de Casasagia, mercader, per una casa al carrer de Santa Eulàlia. La casa era de Issach Rossell. Paga 7 morabatins i mig.

[f. 65v] Miquel Mensal, mercader, i casa al carrer de Sant Domingo que era de Astruc Adret. Paga 21 morabatins.

[f. 66v] Ffan los hereus de micer Pere Rajadell, quòndam licenciat en decrets, per cens de l'alberch maior que han en lo carrer de Sant Honorat e lo qual alberch fo den Massot Evangenà, juheu — LIII morabatins. E per cens de i altre alberch contiguu ab lo proper dit, lo qual ha lo portal alfòndech e lo qual fo den Jaffudà Lobell — IX morabatins; axí que són per tot lo cens dels dits II alberchs cascun any en los dits II terminis, LXII morabatins, qui a la dita rahó valent XXVII lliures XVIII sous.

Fan per Sant Joan de juny 13 lliures i 18 sous i per la festa Ninou 13 lliures i 18 sous restants.

23

1581, febrer, 28. Barcelona

Fragment del capbreu dels censos de les cases de l'antic call Major de Barcelona que cobraven Frederic de Cabrera (pare) i Antic de Cabrera (fill), a raó de la venda i creació

d'un censal nou de 5 000 lliures i pensió anual de 150 lliures, al canonge de Barcelona Francesc Beuló i al procurador dels aniversaris de la comunitat de preveres de la catedral, Esteve Casamitjana.

ADB, Mensa Episcopal, títol iv, censos de Robres, f. 79v-81v.

AHCB, Notarials, Barcelona, Jaume Massaguer, 28 de febrer de 1581.

[f. 55r] En poder de Jaume Massaguer, notari públic de Barcelona, als 28 de febrer de 1581. Dn. Frederich de Cabrera, y Dn. Antich de Cabrera, pare y fill, per negocis a ells útils y necessaris firmaren venda y original creació de censal de preu y propietat 5 000 ll, y pensió anual 150 ll a favor del R. Dn. Francisco Beuló, canonge protector, y del reverent Esteve Casamitjana, prevere procurador dels aniversaris comuns de la Santa Iglesia de Barcelona [...] no sols de unas casas que dit pare y fill possehían en la present ciutat, sí també de diferents censos que per líbero y franch alou percebían sobre varias casas, y propietats sitas en Barcelona, y en lo call Major, antes lo judaysme [...]

[f. 56r] Ítem lo cens de pensió 6 ll 15 s que rebia sobre casas dels hereus de Pere Pellisser, que avían estat de Massot, jueu, y de present de Bernigal, y per est Miquel Angel Mitjavila.

[f. 58v] Ítem lo cens de pensió 5 s [?] que rebia de misser Serra per las casas que foren dels hereus de misser Ros, y antes d'en Massot Venganà [sic] o d'en Jafudà lo Vell, jueus.

24

1695, [s. d.]. Barcelona

Fragment del capbreu dels censos de les cases de l'antic call Major de Barcelona que cobrava Agustí López de Mendoza, comte de Robres, fet a raó de la lluïció i quitació del censal de 5 000 lliures que mantenien els administradors de la capella i collegi de Sant Sever de Barcelona.

ADB, Mensa Episcopal, títol iv, censos de Robres, f. 79v-81v.

[...]

Nº 25. Ítem: De tot aquell ànnuo cens pensió 5 s que en los sobredits terminis, rebia dit son principal de don Anton de Armengol, per rahó de aquella casa y hort, o eixida a ella contigua, ab sos obradors y portals obrints en los carrers públichs, y ab un portal que obria en lo corral o alfòndech que era al costat de dita casa envers la part de mitgdia, ab lo pas libre de entrar y eixir ab animals per dit corral o alfòndech, fins al carrer públich, que possehia dit don Anton de Armengol en lo lloch dit antes lo call Major y alashoras anomenat lo carrer de Sant Honorat, prop la font de dit carrer, per lo

qual rectament se va de dita font a la plaça de Sant Jaume. Y se tenen en alou de dit son principal y en virtut de la present venda per dits reverents administradors al cens tant per dita casa, com per altra que baix se designará, de 5 s; las quals dos casas foren confessadas per dit don Anton de Armengol al dit son principal en poder de Joseph Cellarés, notari, als 28 abril de 1693.

Y afrontan, ab son hort y obradors, de una part ab lo carrer públich anomenat de Sant Honorat, y part ab altre honor de dit don Anton Armengol avall designat, y a part ab la entrada y cel de dit cortal o alfòndech, y a esta part és lo portal per lo qual librement se pot entrar y eixir ab cavalcaduras fins al carrer públich, y en esta part també hi ha algunas finestras, per las quals se pren claror; y de altra part ab honor del dit Armengol, que baix se designará, y part ab honor que fou dels hereus de Jaume Dargués, y antes de Simon Manera, y després de Joan Velldeu, velluter, y part ab honor que fou de Guillem Sacoma, llibreter, y antes de Miquel Marsal, y después de Joan Barba; y part ab altre honor de dit don Anton de Armengol, que antigament fou de Maix lo Vell, alou de la causa pia de mossèn Sors; de altra part ab lo carrer públich que se junta ab dit carrer públich de Sant Honorat.

Ítem: y sobre aquella altra casa, que així mateix dit don Anton de Armengol té y posseheix en lo sobredit lloch, y alfòndech situat en dit carrer de Sant Honorat. Y se té en alou de dit son principal y en virtut de la present venda per dits reverents administradors al referit cens de 5 s; la qual casa junt ab la sobredita, fou confessada per dit don Anton de Armengol a favor de son principal en poder de Joseph Cellarés, notari, als 28 abril de 1693. Y afrontaba dita casa a orient ab la noble dita casa; a mitgdia part ab dit alfòndech que allí és, y part ab la casa que fou de Bernat Miquel, que fou del magnífich Anton Puigvert; a ponent ab honor que fou dels hereus de Bonanat Pi, y después d'en Comas; y a tremuntana ab lo hort de la casa sobredesignada.

Y se ha de advertir que ditas dos casas són unadas, y agregadas ab altra casa de dit don Anton de Armengol, situada en lo mateix lloch, y en lo carrer per lo qual se passa de dit carrer de Sant Honorat al carrer de Sant Domingo, y esta casa està en alou dels administradors de la causa pia fundada per Andreu Sors, canonge de Barcelona, y és una petita part respecte de la sobredita casa gran, com és de vèurer de la venda feta per lo magnífich Joan Lluís Lull Federich, y Joan pare y fills, al magnífich Bernabé Serra, cavaller de dita casa gran, y de dita casa xica ab acte rebut en poder de Joan Monjo, notari de Barcelona, als 15 maig de 1554, que de ditas casas, o hospici units, y agregats, fetas quinse parts, las catorse parts estan en alou de dit son principal, succehint al magnífich Joan Colom, y en virtut de la present venda per dits reverents administradors de est collegi, y la restan una part de ditas quinse parts en alou de dita causa pia, etc.

Las quals dos casas ab dita casa així unidas y agregadas afrontan a orient ab lo carrer de Sant Honorat; a migdia part ab honor dels hereus y successors de don Joseph Ninot, y part ab honor del reverent prior y convent de Santa Mònica, que fou del magnífich Rafel Cabrer, y part ab altra casa del dit don Anton Armengol, alou de dit son principal, y en lo ítem 18 designat; y a la tremuntana ab lo carrer dit de la Fruita, per lo qual se va del carrer de Sant Honorat al carrer de Sant Domingo.

FIGURA 1. Imatge zenital del jaciment del núm. 3 del carrer de Sant Honorat l'any 2005. Són perfectament visibles part de les fonamentacions i les sitges que al segle XIV contenia la casa de Massot Avengènà, a l'alfòndec del call Major de Barcelona.

FIGURA 2. Superposició de les estructures del segle XIV amb un fragment dels famosos «quarterons» de Miquel Garriga i Roca (1858).

FIGURA 3. En un anell localitzat al jaciment es distingeix la paraula «missatger», escrita en àrab corànic amb possible aljama hebrea.

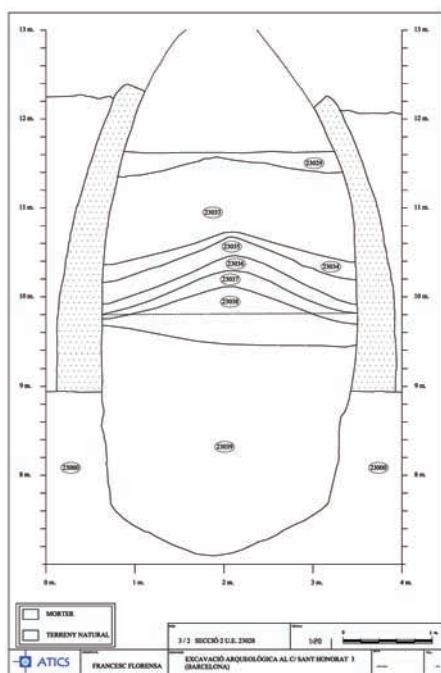

FIGURA 4. Imatges exterior i interior, i secció, de la sitja núm. 2.

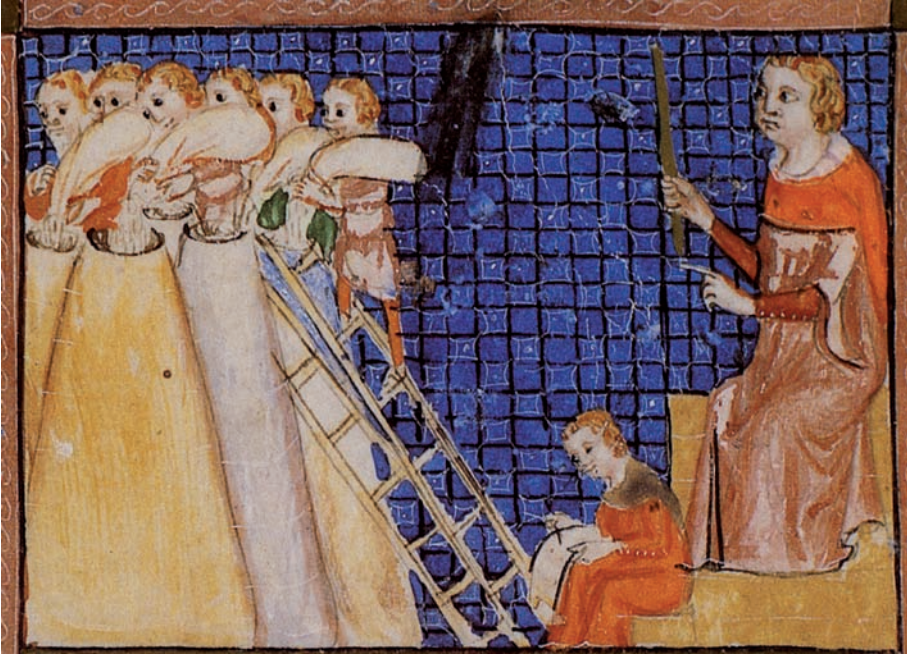

FIGURA 5. Miniatura del tercer quart del segle XIV de l'*Hagadà de Sarajevo*, atribuïda a tallers barcelonins. Per a representar l'episodi de Josep i els set anys de bonança a Egipte i l'emmagatzematge de les collites (Gènesi 41,47-49) s'empra una imatge si més no singular: alfaquins omplint de gra set sitges, sota la supervisió de Josep i d'un escrivà o comptable. L'escena no deu ser gaire diferent del que podia ser una activitat quotidiana a l'alfòndec del call Major de Barcelona.

FIGURA 6. Entre els materials reutilitzats per a la fonamentació de l'edifici projectat per Josep Oriol Mestres, es localitzaren diversos fragments de finestres dels segles XIV i XV.

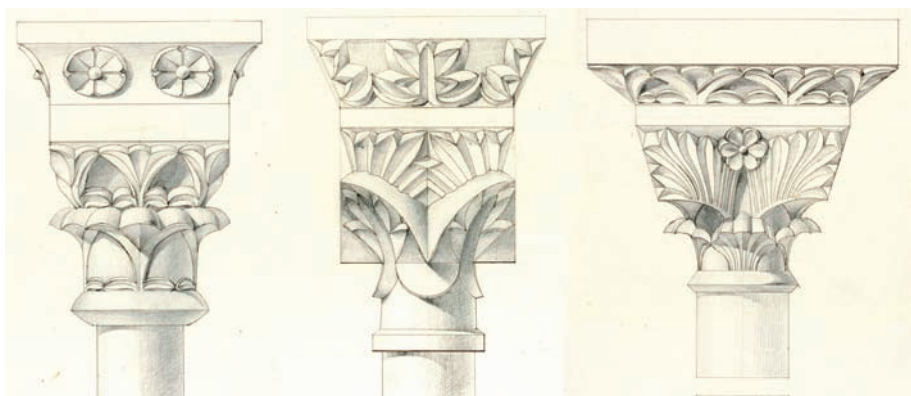

FIGURA 7. Detall dels dibuixos de capitells fets per Josep Oriol Mestres l'any 1852.

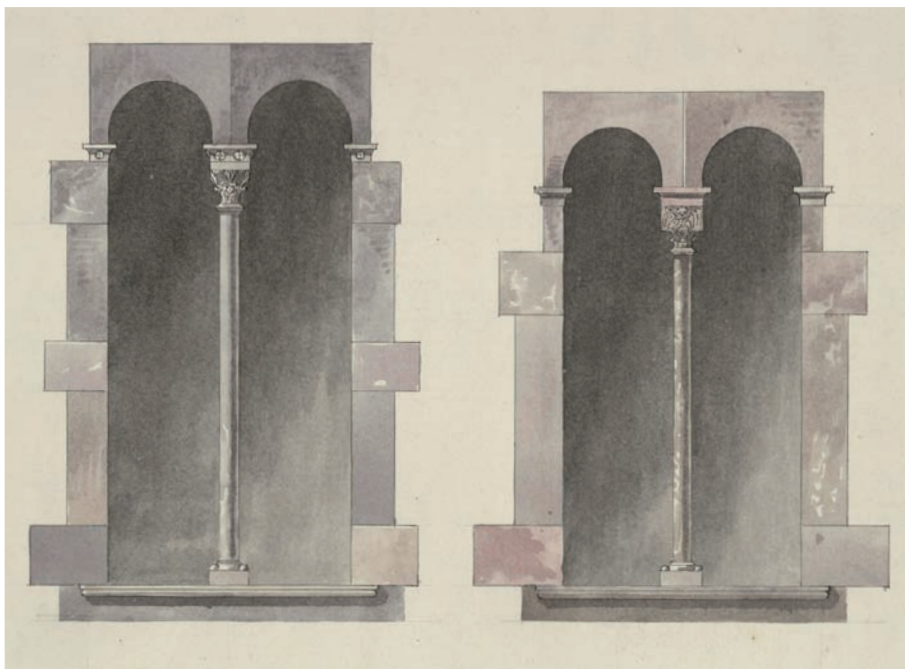

FIGURA 8. Detall dels dibuixos de finestres fets per Josep Oriol Mestres l'any 1852.